

Tüm Yönleriyle Yatırım İndirimi

Mehmet MAÇ

Eski Hesap Uzmanı,YMM

Cemalettin TURAN

Eski Hesap Uzmanı,YMM

GENEL AÇIKLAMA

Yatırım indirimi tutarının tesbitine ilişkin hükümler GVK nun 36 ncı maddesi ile 37 nci maddesi arasına yerleştirilen 6 adet ek maddede düzenlenmiştir. Bu maddeler uyarınca tesbit edilen yatırım indirimi KV mükellefleri açısından da geçerlidir.

4369 sayılı Kanunla, yatırım indirimi uygulamasında önemli bazı değişiklikler yapılmıştır. Ancak, değişikliklere ilişkin yürürlük hükümleri gereğince, yeni ve eski hükümlerin bir süre beraberce uygulanması gerekmektedir.

Diğer taraftan, bir süre sonra uygulaması sona erecek olan hükümlerin de ayrıntılı olarak açıklanması ve eskiden ne idi, neler değişti gibi soruların cevabı, hem yazan hem de okuyan için had safhada uzun bir metin teşkil edecektir. Bu itibarla aşağıda, eski uygulamalar bir kenara bırakılmış ve sadece 1999 yılı ve sonrası için geçerli hükümler anlatılmıştır.

Bazı hükümler 1998 yılı kazançlarına da uygulanmak üzere yürürlüğe girdiğinden, 1998 yılını da ilgilendirilen hükümlerin açıklanmasında bu hususa da ayrıca değinilmiştir.

GV mükellefleri yönünden, yatırım indiriminden yararlanan kazanç hiçbir vergi yükü taşımaz.

KV mükellefleri yönünden bakıldığında ise,1999 yılında yatırım indirimi istisnası, fon payı dahil % 33 oranındaki kurumlar vergisini önlemekle beraber GVK nun 94/6-bii maddesi uyarınca kâr dağıtımı yapılsın ya da yapılmaz fon payı dahil % 16.5 oranında **STOPAJA TABİDİR**. (Buna mukabil, kâr dağıtımı yapıldığında, DAĞITILAN KÂRIN YATIRIM İNDİRİMİNE İSABET EDEN KISMI ÜZERİNDEN AYRICA STOPAJ YAPILMAZ, GVK. 94/6-bi) Ortaklara dağıtılan kar payları, yatırım indirimi kaynaklı olsa dahi 1/5 vergi alacağı kullanılmak suretiyle temettü olarak beyan edilir.

Yapılacak stopajın oranı 99/13230 sayılı Kararname (RG.25.8.1999 – 23797 Mük.) uyarınca, gerek halka açık ve gerekse halka açık olmayan şirketler için %15 olarak belirlenmiştir. Buna % 10 fon payı da eklenince stopaj tutarı % **16,5** olmaktadır. Ancak yabancı sermayeli kurumlarda sermayedarın bulunduğu ülke ile Türkiye arasında vergi anlaşması varsa ve kar dağıtımı yapılmışsa % 16,5 olan bu oran, ilgili anlaşmaya göre daha düşük olabilmektedir. Bu konu 1 no.lu Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları Genel Tebliği ile açıklanmıştır. (Yatırım indiriminin stopaja tabi olmadığı görüşüne katılmıyoruz. Çünkü yatırım indirimi de bir istisna türüdür. Zaten stopaj oranını belirleyen kararnamede, parantez içinde yatırım indiriminin stopaj kapsamında olduğu belirtilmiştir.)

Buna göre halka açık olsun veya olmasın bir kurum tüm kazancını karşılayacak kadar yatırım indirimi kullanabildiğinde vergi yükü şöyle olmaktadır:

	Halka Açık A.Ş. <u>Değil</u>	Halka Açık <u>A.Ş.</u>
1. Mali Kâr	100	100
2. Yatırım Indirimi	100	100
3. KV Matrahı (1-2)	-	-
4. Stopaj Matrahı	100	00
5. Stopaj	15	15
6. Fon Payı (6x0,10)	1,5	1,5
7. TOPLAM YÜK	16,5	16,5

Bu basit örnekdeki kurumlar yatırım indirimi kullanmayarak normal şekilde KV ve stopaj ödeselerdi, kârın tamamının dağıtıldığı varsayımıyla vergi yükleri sırasıyla 44,06 ve 36,70 olacaktı. (Yedek akçeler ihmal edilmiştir.)

2.YATIRIM İNDİRİMİNE İLİŞKİN UYGULAMA ŞARTLARI VE ESASLARI :

Yatırım indirimi esas itibarıyla GVK'nun konusuna girmekle beraber kurumları daha yakından ilgilendirmekte ve detay plânda birçok ayrıntı, incelik ve sorun taşımaktadır. Yatırım indirimi uygulaması aşağıdaki bölümlerde kurumlar vergisi mükellefleri yönünden ve sadece ana hatları itibarıyla açıklanmıştır. (Bu açıklamalarımızda, 187 ve 217 nolu GV Genel Tebliği ile 4369 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler dikkate alınmıştır.)

3. TÜM KURUMLAR YATIRIM İNDİRİMİNDEN YARARLANABİLİR :

Tam mükellefiyete tabi kurumlarca elde edilen kazançların tümü ticarî nitelik taşır ve bu kurumların tamamı kaynağı ne olursa olsun kurumlar vergisine tabi tüm kazançları için yatırım indirimi istisnasından yararlanabilirler.

Dar mükellefiyete tabi olup Türkiye'de mükellefiyet tesis ettirmiş bulunan kurumlar (yabancı kurumların Türkiye şubeleri) da Türkiye'de oluşan kazançlarının vergilenmesinde yatırım indirimi uygulayabilirler.

4. ASGARÎ YATIRIM TUTARI :

Bir mükellefin yatırım indiriminden yararlanabilmesi için, Kanunun öngördüğü asgarî yatırım tutarı; ticarî ve sınai yatırımlar için 50.000.000.000.- lira, ziraî yatırımlar için ise 10.000.000.000 liradır. Bu tutarlar 1999 yılında uygulanmak üzere 1.1.1999'dan itibaren yürürlüğe giren 4369 sayılı Kanunun 30'uncu maddesi ile belirlenmiştir. Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda bu tutarların yarısının dikkate alınacağı şeklindeki hüküm de eskiden olmayan, 4369 sayılı Kanunla getirilen yeni bir düzenlemedir.

Gelir Vergisi Kanununun Mükerrer 123 üncü maddesinde, bu tutarların, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak VUK hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılabileceği suretiyle uygulanacağı, bu şekilde hesaplanan tutarın yüzde 5'ini aşmayan kesirlerin dikkate alınmayacağı hükme bağlanmış; ayrıca, Bakanlar Kuruluna bu suretle tespit edilen tutarları yarısına kadar artırmaya veya indirmeye yetki verilmiştir.

Buna göre, 2000 yılından itibaren uygulanacak asgarî yatırım tutarının belirlenmesinde GVK Mükerrer Md. 123'te yer alan hükümler geçerli olmuş ve yukarıda yer alan asgarî sınırlar 2000 yılı için ticarî ve sınai yatırımlarda 76 milyara ve ziraî yatırımlarda 15 milyara çıkarılmıştır. (228 no.lu GVGT.)

(Diğer taraftan, Bakanlar Kurulu, teşvik mevzuatından kaynaklanan yetkisi ile, yatırımın teşvik belgesine bağlanabilmesi için gerekli asgarî sabit yatırım tutarını, 25.4.1999 dan itibaren,

kalkınmada öncelikli yöreler bakımından 50 milyara, diğer yörelerde ise 100 milyara çıkarmış durumdadır. Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlarda aranacak asgarî sabit yatırım tutarı bu miktarların % 25'i kadardır. 99/12656 sayılı BKK md.2)

5. TEŞVİK BELGESİ ALINMASI :

Yatırım indiriminden yararlanacak mükellefler, yatırıma başlamadan önce Hazine Müsteşarlığına başvurarak gerekli bilgi ve belgeleri sunmak ve Ek 2 nci maddede belirlenen şartların varlığını onaylatarak “yatırım teşvik belgesi” almak zorundadırlar.

Bununla birlikte, 25.5.1995 tarih ve 4108 sayılı Kanunla Ek 2 nci maddenin birinci paragrafının 4 numaralı bendinde yapılan değişikliğe göre, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığınca müştereken belirlenen usûl ve esaslar çerçevesinde, “yatırım teşvik belgesi” aranmaksızın yapılan yatırımlar da yatırım indirimine konu olabilmektedir.

Teşvik belgesiz yatırım indirimi uygulamasının usûl ve esasları 195 serî no.lu GV Genel Tebliğinde belirlenmiş olup bu konudaki açıklamalarımız aşağıda ayrı bir bölümde yer almıştır.

6.HANGİ TARİHTEN SONRA YAPILAN HARCAMALARIN YATIRIM İNDİRİMİNE KONU OLACAK :

Teşvik belgeli yatırımlarda, bu tarih prensip olarak belgede gösterilen yatırıma başlama tarihidir. Ancak bu tarih mükellefçe, yatırım teşvik belgesi almak için yapılan başvuru tarihinden önce ise, belgede yazılı tarih değil, başvuru tarihi esas alınır.

Mesela başvuru 15 Mart'ta yapılmış ve belgede yatırıma başlama tarihi 30 Mayıs olarak gösterilmişse, sadece 30 Mayıs ve daha sonra bu belge kapsamında yapılan yatırım harcamaları istisnaya konu olabilecektir. Şayet başvuru tarihi 20 Eylül, belgede yazılı yatırıma başlama tarihi 10 Ağustos olsaydı, 20 Eylül'den sonraki harcamalar indirimine konu edilecekti.

Arazi veya arsa tedariki, yedek parça temini, esas proje dışında münferit makina, tesisat, araç mübayaası için yapılan giderler hariç olmak üzere, yatırımla ilgili her türlü harcamalar yatırıma başlandığını gösterir. Dolayısıyla, “yatırım teşvik belgesi” alınması için yapılacak başvurunun, sayılanlar dışında kalan harcamalar yapılmadan önce olması gerekir. Aksi halde mükellefler, başvuru tarihinden önce yapılan yatırım indirimi kapsamındaki harcamaları için, başvurunun geç yapılması nedeniyle indirim hakkından yararlanamayacaklardır.

Harcama kavramı aşağıda “Harcama Esası” başlıklı bölümde açıklanmıştır.

7. YATIRIMIN, ONAYLANAN ŞARTLAR VE SÜRELER İÇİNDE YAPILMIŞ OLMASI :

Yatırım indirimi uygulanabilmesi için yatırımın Hazine Müsteşarlığının onayladığı şartlara uygun olarak, yatırım teşvik belgesinde belirtilen süreler içinde tamamlanmış olması gerekir.

Yatırım süresince, Hazine Müsteşarlığınca onaylanan ve mükellefe verilen “yatırım teşvik belgesi” nde yazılı olan şartlarda meydana gelecek değişikliklerin ve sürelerde doğabilecek gecikmelerin, meydana geldiği tarihten itibaren en geç üç ay içinde Müsteşarlığa bildirilmesi ve onaylatılması zorunludur.

Bu konudaki başvurunun belirtilen süre içinde yapılmaması ya da değişikliklerin kabul edilmemesi halinde, daha önce yapılan onay hükümsüz olur ve mükellefin yatırım indiriminden yararlanma hakkı ortadan kalkar.

Herhangibir nedenle Hazine Müsteşarlığınca “yatırım teşvik belgesi” nin iptal edilmesi halinde, yatırım indiriminden yararlanma hakkı ortadan kalkan mükellefler, yatırım indirimi uygulaması nedeniyle alınmayan vergi, fon ve stopajı cezalı olarak ödemek zorunda kalırlar.

8. YATIRIM İNDİRİMİ İÇİN YMM TASDİK RAPORU VEYA BUNUN YERİNE BEYANNAME TASDİKİNE İLİŞKİN YMM TASDİK RAPORU ALINMASI ZORUNLULUĞU :

Yatırım indirimi uygulaması, 3568 sayılı Kanuna ilişkin 7 nolu Tebliğle, YMM tasdiki kapsamına alınmış, bu Tebliğ'deki 2,5 milyar liralık had, daha sonra 13 nolu Tebliğle 10 milyar liraya, 20 nolu Tebliğle 12 milyar liraya ve en son 25 no.lu Tebliğ'le 100 milyar liraya çıkarılmıştır. 18 nolu Tebliğe göre beyanname tasdiki yaptırımların ayrıca bu tasdiki yaptırımları gerekmez.

Kanuna göre, yatırım indiriminin harcama esasına göre uygulanması, yani her yıl yapılan yatırım harcamaları üzerinden hesaplanarak, varsa o yıl kazancından geçmiş beş yıllık zararlarla diğer istisnaların indirilmesinden sonra kalan kazançlara uygulanması gerekmekte ve imkân bulunmasına rağmen yararlanılmayan istisna tutarı, müteakip yıl kazançlarından indirilememektedir.

7 nolu Tebliğde, yatırım indirimi istisnasının bu özelliği gözönünde bulundurulmak ve indirimin belli büyüklükteki yatırımlar için, yeminli mali müşavir tasdik raporuna istinaden yapılması öngörülmek suretiyle, şu esaslara yer verilmiştir:

I Tasdik raporunun, yatırım indirimi istisnasından fiilen yararlanılacak olan hesap dönemine ait gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihe kadar düzenlenmesi ve o döneme ait yıllık beyanname ile birlikte vergi dairesine verilmesi zorunludur.

I Birden fazla yıl devam eden ve her yıl indirim hakkından yararlanılan yatırımlarda, o yıllara ait yatırım harcamalarının yeminli mali müşavirlere incelettirilmesi ve alınacak tasdik raporlarının yıllık beyannamelerle birlikte ilgili vergi dairelerine verilmesi gerekir.

İndirim hakkından yararlanılmayan yıllarda tasdik raporu şartı olmamakla beraber, müteakip yıllarda indirim hakkından yararlanıldığı takdirde, daha önce rapora bağlanmamış olan o dönem ve geçmiş dönem yatırım harcamaları için tasdik raporu alınması ve ibrazı zorunludur.

I Yukarıda belirtilen 100 milyar liralık sınır,proje tutarı ile ilgilidir. Proje bu haddi aşıyorsa, fiilen kullanılan yatırım indirimi de varsa tasdiğe ihtiyaç vardır.

I Yatırım indirimi istisnasından, yatırımın devam ettiği yıllardaki kazançlarının müsait olmaması sebebiyle yatırım tamamlandıktan sonra yararlanacak mükelleflerin, tüm yatırım harcamalarını kapsayan tasdik raporunu veya raporlarını istisnadan ilk defa yararlandıkları yıl beyannamesi ekinde vergi dairelerine tevdi etmeleri halinde, müteakip dönemlerde verilecek yıllık beyannamelerde indirim konusu yapılacak olan, bu raporların kapsamına dâhil yatırım indirimi istisnaları için, ayrıca ve yeniden tasdik raporu vermelerine gerek yoktur.

Bunun sebebi, tasdik raporlarının beyannamede yer alan matrahın doğruluğunu değil, sadece kazançtan indirilecek olan yatırım indirimi tutarının gerçeğe uygunluğunu tasdiğe yönelik olmasıdır.

I Tebliğde, yatırım tamamlanmadan veya tamamlandıktan sonra tasdik raporu alınmasının ve alınacak raporun yatırım indirimi istisnasından bilfiil yararlanılacak yıldan önce vergi dairesine verilmesinin kabule şâyan olup olmadığı açıklanmış değildir.

Böyle olmakla beraber, tasdik raporunun yukarıda açıklanan mahiyeti ve fonksiyonu ile geçmişteki resmî incelemeler sırasında yerleşmiş tatbikat muvacehesinde buna hiçbir engel bulunmadığını, aksine böyle bir uygulamanın işin gereğine çok daha uygun düşeceğini ifade etmek mümkündür.

Kaldı ki Tebliğde, yatırımın tamamlanmasını müteakip alınan tasdik raporlarının vergi dairesine verilmesinden sonra, müteakip yıllarda rapor verilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir.

olması da, bu hususu dolaylı bir biçimde teyid etmektedir. Özetle, tasdik raporunun tanzim ve tevdi tarihinin erken olması mümkündür.

I Maliye Bakanlığı'nın anlayış ve tatbikatına göre, 3568 sayılı Kanuna istinaden ihdas edilen tasdik zorunluluğuna uyulmamasının müeyyidesi, kazançtan indirilen istisna tutarlarının geçersiz sayılarak cezalı tarhiyat konusu yapılmasıdır.

İncelemeye uğrama, cezalı tarhiyat, fuzulî ihtilaf külfetlerine katlanmak istemeyen mükelleflerin, tasdik mecburiyet ve yüklerine tahammül etmeleri gerekmektedir.

11.1.1999'dan önce alınan yatırım teşvik belgeleri kapsamında KVK nun Mükerrer 8 inci maddesi uyarınca "Finansman Fonu" uygulayan KV mükellefleri bu işlemleri için de YMM tasdik raporu almak zorundadırlar.

İPeşin indirim uygulamasında YMM Tasdik Raporunun hangi beyanname ile birlikte vergi dairesine verilmesi gerektiği tartışmalı idi. Maliye Bakanlığı 25 no.lu Tebliğle bunu şöyle çözmüştür:

"Yatırım indirimi tasdik raporları yatırım indirimine konu harcamaların gerçekleştirildiği dönemler için düzenlenecektir. Yararlanılacak yatırım indiriminin sadece müteakip vergilendirme döneminde yapılması öngörülen yatırım harcamasına ilişkin olması durumunda bu dönemine ilişkin olarak bir tasdik raporu düzenlenmeyecektir.

Yatırım harcamasının yapıldığı dönem için düzenlenen tasdik raporunda;

- *Yatırım indiriminden yararlanabilecek harcama tutarına,*
 - *Bir önceki yıl öngörülen yatırım harcaması üzerinden yatırım indiriminden yararlanılmış olması halinde, harcama tutarı da dikkate alınarak öngörülen yatırım indirimi uygulamasının doğruluğuna,*
 - *Bu dönem için yararlanılabilecek yatırım indirimi tutarına,*
- ilişkin açıklamalara ayrıca yer verilecektir."*

Bakanlık, beyannamede sadece peşin indirim uygulandığı durumda tasdik raporu düzenlenmeyeceğini, raporun müteakip dönem için harcamaların gerçekleştirilmesinden sonra düzenleneceğini belirtmektedir. Harcamaya dayalı indirim ile peşin indirimin aynı dönemde çakışması halinde ise, harcamaya dayalı raporda, peşin indirim uygulamasına da kısaca değinilmesinin yararlı olacağı, ayrıca müteakip yıl için rapor düzenlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, 18 no.lu Tebliğ uyarınca beyanname tasdiki yaptırımlar bakımından böyle bir sorun yaşanmayacağı, çünkü her yıla ait tasdik raporlarında, yatırım indirimi uygulamalarının her türlü sonucuna yer verilmesi gerektiği açıktır.

I Yukarıda açıklandığı üzere 18 nolu Tebliğ uyarınca beyanname tasdiki yaptırımların o yıl kullandıkları yatırım indirimleri, finansman fonu (diğer istisnalar ve yeniden değerlendirme) için ayrıca rapor düzenletmelerine gerek yok tur.

9. BELGE ALINIŞININ VE REVİZELERİN MALİYE BAKANLI'NA BİLDİRİLMESİ MECBURİYETİ KALDIRILMIŞTIR :

Eskiden gerek belge alınışının, gerekse yapılan vize ve değişikliklerin Maliye Bakanlığına bildirilmesi istenmekte, esasen yasada yeri olmayan bu formalitenin yerine getirilmemesi yüzünden indirim uygulamasında sorun çıkabilmekteydi. Ancak Haziran 1990 ayından itibaren Devlet

Planlama Teşkilatı tarafından teşvik belgeleri GVK nun Ek 2 nci maddesi uyarınca topluca Maliye Bakanlığı'na gönderilmeye başlanınca yatırımcıların bu sorunu da ortadan kalkmıştır.

Söz konusu mecburiyetin kaldırılışı, 181 nolu GV Genel Tebliği ile şöyle açıklanmıştır :

“193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa, 202 sayılı Kanunun 16 ncı maddesiyle eklenen Sekizinci Bölümün (Yatırım İndirimi) uygulaması ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaların yapılmasına gerek duyulmuştur.

Bilindiği üzere, süre gelen uygulamaya göre yatırımcıların Hazine Müsteşarlığı'ndan “Yatırım Teşvik Belgesi” almaları yatırım indiriminden yararlanmaları için yeterli olmamakta, ayrıca yatırım indirimi uygulamasına ilişkin olarak Maliye Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir.

Diğer taraftan, Hazine Müsteşarlığı'nca “Yatırım Teşvik Belgesi” üzerinde yapılan vize işlemleri (süre, miktar, özel şartların yerine getirilmesi vs.) mükellefler tarafından Maliye Bakanlığına bildirilmekteydi.

Ancak, gerek yatırımcıların yatırım indirimine ilişkin işlemlerinin Yeminli Mali Müşavirlerce tasdike tabi tutulması, gerekse yatırım indiriminden faydalanabilmek için Maliye Bakanlığınca yürütülen izin uygulaması konusunda yargı organlarınca Bakanlığımız tatbikatına aykırı olarak verilen kararların müstekâr hale gelmesi dikkate alınarak, yatırım indiriminden faydalanmak için Maliye Bakanlığında izin alınması ile “Yatırım Teşvik Belgesi” üzerinde yapılan vize işlemlerinin Maliye Bakanlığına bildirilmesi uygulamasından vazgeçilmiştir.

Bu durumda mükelleflerin “Yatırım Teşvik Belgesi” nin bütün sayfalarının noterden onaylı birer örneklerini, yatırım indiriminin uygulandığı döneme ait beyannamelerine eklemeleri yeterli olacaktır.

Yatırım indirimi uygulamaları için Bakanlığımızdan izin yazısı alınmaması nedeniyle yapılan kesinleşmemiş tarhiyatlar kaldırılacak ve yargı mercilerine intikal eden ihtilaflardan vazgeçilecektir.”

Bu Tebliğdeki, yatırım teşvik belgesinin beyannameye eklenmesi külfeti, yatırım indirimini, 3568 sayılı Kanuna ilişkin 7 veya 18 nolu Tebliğlere göre YMM tasdik raporu ile belgeleyen mükellefler açısından, söz konusu değildir.

10. YATIRIM İNDİRİMİNE KONU OLAN HARCAMALAR :

I Yatırım indiriminin konusu, yatırım teşvik belgesi kapsamındaki BINA, MAKINA, TESISAT, ARAÇ ve BENZERİ amortismanı tabi iktisadi kıymetlerin MALİYETİNİ oluşturan ve yatırım teşvik belgesi kapsamında bulunan HARCAMALARDIR.

(ARAÇLARIN işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olması şarttır.

Prensip olarak personel lojmanları yatırım indirimine konu edilemez. Fakat kalkınmada öncelikli yörelerde yapılan personel lojmanları, yatırım indirimi kapsamında BINA olarak kabul edilmektedir.)

I Mutlaka maliyete dahil edilmesi gereken harcamalar şunlardır :

- İmal ve inşa giderleri ile satın alma bedelleri,
- Gümrük vergileri,
- Nakliye ve montaj giderleri,
- Mevcut binanın satın alınıp yıkılması halinde yıkım ve arsa tesviye giderleri,

- Şayet yatırım mevcut bir sabit kıymetin revizesine yönelik ise, bu sabit kıymetin maliyetine ilavesi gereken (normal tamir bakım gideri niteliğinde olmayan) harcamalar.

I Noter masrafı, kıymet takdiri, komisyon, taşıt alım vergileri, tapu harcı , VUK nun 270 inci maddesi uyarınca doğrudan gider yazılabileceği gibi, ilgili sabit kıymet maliyetine de eklenebilir. Maliyete ekleme tercihinde bulunulmuşsa bu giderler de yatırım indirimine konu olur, doğrudan gider yazıldığı takdirde indirim kapsamı dışında kalır.

I Yatırımın finansmanında kullanılan kısa veya uzun vadeli kredilerin kuruluş dönemine yani aktifleştirmeye kadar olan kısmına ait olan faizler, ilgili sabit kıymetin maliyetine eklenir ve yatırım indirimine konu olur. Aktifleştirme sonrasına ait faizler ise, maliyete eklenebileceği gibi doğrudan gider de yazılabilir. (163 nolu VUK Genel Tebliği) Aktifleştirmenin yapıldığı yılın sonuna kadar olan faizler eğer maliyete ilave edilirse yatırım indirimine konu olur. (187 no.lu GV Genel Tebliği) (SPK'ya tabi şirketler aktifleştirme sonrası faizleri gider yazmaya mecburdur.)

Yatırımın finansmanında kullanılan dış kaynak dövizli borç ise, aktifleştirmenin yapıldığı **yılın sonuna kadar** olan kur farklarının maliyete eklenmesi zorunludur.

Müteakip dönem başından itibaren ortaya çıkan kur farkları istenirse maliyete ilave olunur, istenirse gider yazılır. (163 nolu VUK Genel Tebliği)

187 nolu Tebliğde, kur farkları ve kredi faizleri hakkında şu açıklamalar yapılmıştır.

“Yatırım indirimi konusuna giren aktif değerlerin finansmanında kullanılan krediler nedeniyle doğan kur farkları ve faizler, yatırıma konu iktisadi kıymetlerin maliyet unsuru olduğundan, yatırım indirimi kapsamına girmektedir. Buna göre, yatırım konusu iktisadi kıymetlerin aktife alındığı dönemin sonuna kadar ortaya çıkan ve maliyete intikal ettirilen kur farkları ve faizlere yatırım indirimi uygulanır.

Ancak, yatırım konusu iktisadi kıymetlerin aktifleştirilerek üzerinden amortisman ayrılabilir hale geldiği dönemi izleyen dönemden itibaren, bunlarla ilgili olarak ortaya çıkan kur farkları ve faizlere yatırım indirimi uygulanması mümkün değildir.

Diğer taraftan, iktisadi kıymetin maliyetine giren montaj ve taşıma giderlerine ilişkin harcamaların yatırım indiriminden faydalanacağı tabiidir.”

I Teşvik belgesine bağlanmış olan ve kiralık Hazine arazisi üzerinde (yapışletdevret modeli ile) gerçekleştirilecek yatırımlarla ilgili yatırım harcamaları da yatırım indirimine konu edilebilmektedir. (İstanbul Defterdarlığı'nın 30.3.1994 tarih ve 5240 sayılı muktezası)

IPetrol Kanununa göre yürütülen arama ve sondaj faaliyetleri için yapılan ve aktifleştirilen harcamalardan ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle, Maliye Bakanlığı'nca belirtilenler, yatırım indirimi uygulaması bakımından yatırım harcaması sayılır.

I Yatırım indirimine konu harcamaların özkaynakla veya dış kaynakla (borç - kredi) karşılanması indirim uygulamasını etkilemez. (Ancak teşvik belgesinde belirtilen özkaynak - yabancı kaynak oranının aşağıda açıklandığı şekilde sağlanması gerekir.)

I Doğrudan gider yazılması gereken harcamalar, yatırım indirimine konu olamaz.

I Yatırım indirimi uygulamasının maddî kıymetleri esas aldığı, gayrimaddî hak bedellerinin yatırım indirimine konu edilemeyeceği, Maliye Bakanlığının ötedenberi katı bir biçimde savunduğu ve uyguladığı bir görüştür. Bunun sebebi şudur : Ek 3 üncü maddede bina, makine, tesisat araç belirtildikten sonra “... ve benzeri amortismanına tabi aktif değerler” ibaresine yer verilmiştir. “Ve benzeri” ibaresi ile bina, makine, tesisat araç gibi maddi kıymetler kastedilmiş olabileceği gibi,

amortismanına tabi aktif kıymetlerden olup bina, makine, tesisat ve araç dışında kalan kıymetler de kastedilmiş olabilir. Kısacası bu tabir iki yönde yoruma açıktır. Bakanlık bugüne kadar daraltıcı yorumu benimsemiştir.

I Ancak bilim ve teknik alanında yaşanan gelişmeler bu yorumun değiştirilmesini gerektirmektedir. Gayrimaddî hak sayılan bilgisayar yazılım bedelleri yatırım bütçeleri içinde çok ciddi tutarlara ulaşmaktadır. Bunların bir yatırımdan beklenen birçok niteliği haiz olduğu tartışmasız olduğuna göre yatırım indirimi yoluyla teşvik edilmemesi gerektiğini düşünemiyoruz.

I İlk tesis ve taazzuv giderleri yatırım indirimine konu edilemez.

I Finansal kiralamaya konu olacak yatırımlarda, teşvik belgesi finansal kiralama şirketine verilir ve yatırım indiriminden, finansal kiralama şirketi faydalanır. (146 nolu GV Genel Tebliği)

I Yatırıma yönelik sübvansiyonlar istenirse hasılat yazılır, istenirse yatırım maliyetini azaltan bir faktör olarak dikkate alınır. Şayet bu sübvansiyonlar maliyetten düşülürse amortismanların ve yatırım indiriminin de bu düşük değer üzerinden hesaplanması gerekir. (176 nolu VUK Genel Tebliği)

I Harcamanın yeni bir amortismanına tabi iktisadi kıymet edinimine yönelik olması gerekmektedir. Aktif değerlerin yeni olmasının anlamı, bunların yurt içinde veya yurt dışında daha önce hiçbir şekilde kullanılmamış olmasıdır. Ancak yurt dışında kullanılmış olsa dahi Hazine Müsteşarlığı'nca uygun görülen makine ve tesislerin ithali halinde, bu aktif kıymetler yatırım indirimi uygulaması bakımından yeni addolunur. (Yeni addolunma keyfiyeti sadece ithal malları için sözkonusudur.)

11. YATIRIM İNDİRİMİNE KONU OLMAYAN HARCAMALAR :

187 nolu Tebliğ'de, şu harcamaların yatırım indirimine konu olamayacağı belirtilmiştir:

“-Arazi, arsa ve yedek parça sağlanması ve esas proje dışında münferit makina, tesisat, araç alımı dolayısıyla yapılan harcamalar,

-Personel lojmanları inşaatı (kalkınmada öncelikli yörelerde yapılanlar hariç) ve tefrişi ile inşa edilmiş veya inşa halinde alınan binalar için satın alma bedelleri (inşa halinde alınan binalar için yapılacak tamamlama harcamaları, yatırım teşvik belgesinde yer alması şartıyla yatırım indiriminden faydalanır),

-İşletmelerin kuruluş ve örgütlenme giderleri, deneme imalatı giderleri,

-Yatırım teşvik belgesine konu olan yatırımın tamamlanmasından sonraki dönemlere ait kredi faizi ve kur farkları.”

12. HARCAMA ESASI :

Yatırım indiriminde harcama esası geçerlidir. Gerek indirimin uygulanacağı yıl içinde yapılmış olan yatırımlar ve gerekse peşin indirim uygulaması kapsamında indirimin uygulandığı yılı izleyen yıl içinde yapılması öngörülen yatırımlar bakımından yatırım indirimi hakkı, yatırım teşvik belgesi kapsamındaki amortismanına tabi iktisadî kıymetlere yönelik harcamalar üzerinden hesaplanır yada peşin indirim uygulanmış ise harcamanın yapılması ile kesinleşir. Başka bir anlatımla indirim hakkını elde edebilmek için, imal veya inşa halindeki sabit kıymetin tamamlanması beklenmez. (Müteakip yıl yapılması öngörülen yatırımın peşin indirim konusuna edilmesi, indirim hakkı kazanıldığı anlamına gelmez. İndirime hak kazanma, öngörülen yatırıma ait harcamanın müteakip yılı içinde yapılması ile mümkün olur. Dolayısıyla, harcama esası peşin indirim uygulamasında da geçerli olup, sadece, sonradan doğacak indirim hakkının bir yıl önce kullanılabilmesi söz konusudur.)

Harcamanın yapılmış sayılması için, bedelin ödenmiş olması şart değildir. Yurt içi alımlarda faturanın kesilmiş olması, ithalatta malın gümrükten çekilmiş olması, harcamanın yapılmış sayılması için şarttır ve yeterlidir. Yurt içi alımlarda, alış faturasının yanı sıra bu faturada belirtilen malın mevcudiyeti ve yatırımcının bu mala tasarruf edebilmesi aranmaktadır. Başka bir anlatımla, erken şekilde indirimden faydalanabilmek için, teslim alınmamış mal için fatura kestirilmesi halinde bu fatura yatırım indirimi açısından geçersiz olacaktır.

Teminat ve depozito ödemeleri, sipariş avansları, peşinat ödemeleri, müteahhitlere

verilen avanslar harcama sayılmaz. (Harcamadan bahsedilebilmesi için ödenmemiş dahi olsa faturanın mevcudiyeti şarttır ve yeterlidir.) İthalatta ise, akreditifin açılmış, malın gümrük sahasına gelmiş, mal bedelinin ödenmiş olması harcama anlamında değildir, gümrükten çekme işleminin tamamlanmış, malın millileşmiş olması gerekir.

13. YATIRIM İNDİRİMİ TUTARININ HESAPLANMASI :

187 nolu GV Genel Tebliğinde bu konu şöyle anlatılmıştır:

“Her yatırım için hesaplanacak yatırım indirimi tutarı, o yatırım içinde yer alan indirimden yararlanabilecek aktif değerlerin maliyet bedelleri toplamına, yatırım teşvik belgesinde yazılı olan indirim oranının uygulanması suretiyle bulunur.

Birden fazla yatırım teşvik belgesi almış mükelleflerin safi kazancının yetersizliği nedeniyle, önceki yıllarda tümüyle uygulanamamış olan eski yatırımlarla ilgili devreden indirim tutarları varsa, önce bu indirimler kazançtan düşülür. Daha sonra, yeni yatırımlara ilişkin indirimlerin uygulanmasına geçilir.

Mükelleflerin, yatırım indirimi dışında uygulamaları gereken başka indirim ve istisnaları bulunması halinde, önce diğer istisnalar, sonra yatırım indirimi uygulanır.

Yatırım teşvik belgelerinde yer alan teşviklerden yararlanabilmek için, üzerinde yazılı karakteristik değerlere, şartlara ve sürelerle uymak esastır. Döviz tutarında ve /veya toplam sabit yatırım tutarında; Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararlara ilişkin yayımlanmış tebliğlerde yer alan oranın (halen bu oran % 50'dir) üzerindeki artış veya azalışlar olması halinde, yatırım indirimi uygulanabilmesi için bu değişikliğin Hazine Müsteşarlığına vize ettirilmiş olması gerekir.

Yatırım indirimi, kazancın elverişli olduğu ilk yılda gerçekleştirilir. İlgili yıl kazancı elverişli olduğu halde yatırım indiriminden yararlanmayan mükellefler, yararlanmadıkları bu indirim tutarlarını daha sonraki yıllara ait kazançlarından indiremezler. Ancak bu tutarlar, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre düzeltilme konusu yapılabilir.”

(Bu oran ve şartlar aşağıda 14.2. no.lu bölümde açıklandığı gibi sonradan değişmiştir.)

Tebliğde, yatırım indirimi oranının, belge kapsamındaki sabit kıymetlerin maliyet bedeli ile çarpılmak suretiyle belirleneceği belirtilmiştir. Bize göre ve bugüne kadar cereyan eden uygulamaya göre indirim hakkının doğması için, ilgili sabit kıymetin tamamlanmış, kullanıma hazır hale gelmiş olması beklenmez. Mesela bir mükellef 2000 de belge kapsamındaki bina ile ilgili olarak 2 milyar proje çizim ücreti, 3 milyar hafriyat ücreti, 5 milyar da demir ve çimento faturası almışsa 2000 yılında 10 milyar tutarındaki bu harcama tutarı ile yatırım indirimi oranını çarparak 2000 yılına ilişkin olarak ortaya çıkan istisna hakkını tesbit edecektir. Şayet bu hakkını kısmen veya tamamen 2000 yılında kullanamazsa, müteakip yıllarda yeniden değerlendirme katsayısı ile çarparak revize etmek suretiyle kullanabilecektir. (Bu konuda aşağıdaki ilgili bölüme bakınız.)

14. MÜTEAKİP DÖNEMDE YAPILMASI ÖNGÖRÜLEN YATIRIM HARCAMALARININ CARİ DÖNEM KAZANCINDAN İNDİRİLEBİLMESİ; PEŞİN İNDİRİM UYGULAMASI :

14.1. Kapsam :

GVK'nun Ek 1 inci maddesinin 4369 sayılı Kanunla değişen şekli şöyledir :

*“Dar mükellefiyete tabi olanlar dahil, ticari veya zirai kazançları üzerinden vergiye tabi mükelleflerin (adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil), yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımları kapsamında yaptıkları ve **müteakip vergilendirme döneminde yapmayı öngördükleri yatırım harcamaları** bu bölümde yazılı şartlar dahilinde ilgili kazançlarından indirilir.*

Yatırım Teşvik Belgesi aranmaksızın yapılan yatırımlarda yatırım indirimi, harcamanın yapıldığı yıl kazancından başlayarak uygulanır.”

Bu değişiklikle mükelleflere, cari yılda fiilen yaptıkları yatırım harcamalarına ilaveten, müteakip vergilendirme döneminde (beyannamenin verildiğı yılın başından sonuna kadar) yapmayı öngördükleri yatırım harcamalarını da cari yılın Gelir veya Kurumlar Vergisi matrahının hesabında kazançtan peşinen indirme imkânı sağlanmıştır.

Bu imkân, Yatırım Teşvik Belgesine bağlanan yatırımlar için geçerli olup Yatırım Teşvik Belgesi aranmaksızın yapılan yatırımlarda uygulanması mümkün değildir.

Gelir Vergisi Kanunu'na 4369 sayılı Kanun'la eklenen Geçici 50 nci maddeye göre peşin indirim, 1.1.1999'dan sonra Yatırım Teşvik Belgesine bağlanmış olan yatırım harcamaları için uygulanmak üzere 1.1.1999'dan itibaren yürürlüğe girmiştir. 31.12.1998 ve daha önceki tarihlerde Yatırım Teşvik Belgesine bağlanmış yatırımlar bakımından, peşin indirim uygulaması yapılması sözkonusu değildir.

1.1.1999 ve daha sonra alınmış Yatırım Teşvik Belgelerine dayanılarak finansman fonu uygulanamaz. Çünkü Kurumlar Vergisi Kanunu'nun finansman fonunu düzenleyen mükerrer 8 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak finansman fonu uygulaması 1.1.1999'dan önce alınmış Yatırım Teşvik Belgeleri bakımından devam edecektir. (GVK Geçici Madde 50)

14.2. Harcamanın Öngörülmesi ve İndirimin Uygulanması :

Harcama yapılmasının öngörülmesi ile kastedilen, Yatırım Teşvik Belgesine bağlanmış olan proje kapsamında müteakip yıl yapılması plânlanan harcamanın, Gelir ya da Kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde, yatırım indirimi satırında gösterilmesidir. Beyanname üzerinde gösterilmek suretiyle mükellef tarafından harcama öngörüsünde bulunulmuş olur. Bunun, Yatırım Teşvik Belgesine işlettirilmesine ya da Maliye Bakanlığı'na ayrıca bildirilmesine gerek yoktur.

Beyanname üzerinde gösterilen öngörülen harcama tutarı ile ilgili peşin indirim hakkı, carî yılda bütün indirimlerden sonra vergiye tabi bir matrahın kalması halinde ve en fazla, kalan matrah kısmı kadar kullanılabilir. Müteakip vergilendirme döneminde yapılması plânlanan ve beyanname üzerinde gösterilmek suretiyle öngörülen harcama tutarının, kalan matrah kısmını aşan tutarının sonraki yıllara yatırım indirimi hakkı olarak devredilmesi mümkün değildir. (Geçici Vergi uygulaması yönünden özel bir durum sözkonusu olup, aşağıda açıklanmıştır.)

Diğer taraftan, mükellefin gelecek yıl için öngörebileceğı yatırım harcaması, YTB'nde öngörülen toplam sabit yatırım tutarından önceki yıllar yapılan yatırım harcamaları düşüldükten sonra kalan kısım ile sınırlıdır. Örneğin 01.05.1999 tarihinde toplam sabit yatırım tutarı 500 milyar TL. üzerinden teşvik belgesi almış olan bir mükellefin 1999 yılında fiilen 200 milyar TL. yatırım harcaması yaptığını düşünürsek, 2000 yılının Nisan ayında vereceğı 1999 yılı beyannamesinde fiilen yaptığı 200 milyarlık yatırım harcaması ile birlikte toplam sabit yatırım tutarını aşmamak üzere 2000 yılı için en fazla 300 milyar TL. lık bir yatırım harcaması öngörebilecek ve bunu 1999 yılı kazançlarından indirebilecektir.

Bununla birlikte, bilindiği gibi Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkındaki 98/10755 sayılı Karara ilişkin 98/1 nolu Tebliğin Teşvik Belgesinin Revizesi başlıklı 19 uncu maddesinin 99/1 no.lu Tebliğin 12 nci maddesi le değişik 2 nci fıkrasında, teşvik belgesinin sabit yatırım tutarında % 100'ün altında meydana gelecek artış ya da % 50 nin altındaki azalışlarda yatırımcıların Müsteşarlığa müracaat ederek teşvik belgesinin revizesini talep etmelerine gerek olmadığı belirtilmiştir. Buna göre yalnızca sabit yatırım tutarında meydana gelebilecek % 100'ü aşan artışlar için vize yaptırılmasında zorunluluk vardır. Bu çerçevede bize göre yukarıdaki örnekte irdedeğimiz mükellef 2000 yılı için eğer 600 milyar TL. lık bir yatırım yapmayı plânlıyorsa 1999 yılında yaptığı yatırım harcaması (200 milyar TL.) ile 2000 yılı için plânlandığı yatırım harcaması (600 milyar TL.) toplamı olan 800 Milyar TL. nin YTB'ndeki toplam sabit yatırım tutarı üzerinde kalan (800 milyar – 500 milyar=) 300 milyar TL. lık kısmı YTB'ndeki toplam sabit yatırım tutarının % 100'ünü (500 milyar) aşmadığından ve bu durumda mükellefin herhangi bir onay almasına gerek bulunmadığından, plânladığı 600 milyar TL. yi öngörülen yatırım indirimi sıfatıyla 1999 yılı beyannamesinde indirebilmelidir.

Öngörülen harcamalara ilişkin yatırım indirimini uygulayabilmek için, mükelleflerin devreden yatırım indiriminin bulunmaması gerekir. Başka bir deyişle önce devreden yatırımlara, daha sonra cari yılda (beyannamenin ilgili olduğu yılda) yapılan fiili harcamalara, buna rağmen kazanç kalmışsa öngörülen harcamalar ilişkin yatırım indirim uygulanır. Kazancı aşan kısım sonraki yıllara devretmez. (Geçici Vergi yönünden yapılan özel uygulama hariç.)

14.3. Öngörülen Harcamanın Gerçekleşmesi :

Yapılması plânlanan ve carî yılın kazancının vergilendirilmesinde yatırım indirimine konu edilen, yani yapılması öngörülen yatırım harcamalarının, müteakip vergilendirme döneminde, öngörülenle aynı tutarda ya da fazlasıyla gerçekleşmesi halinde cari yıla ilişkin olarak her hangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur. (Şartlar mevcut ise fazladan gerçekleşen kısmın, harcamanın fiilen yapıldığı yılın yatırım indiriminde dikkate alınması gerekir.)

Kanunda mükelleflere, yapmayı öngörerek yatırım indiriminden peşinen yararlandıkları tutarın en fazla % 10'u kadar yanılma payı tanınmıştır. Yani gerçekleşme oranının, öngörülenin en az % 90'ı olması halinde de, gerçekleşmeyen

% 10 veya daha düşük orandaki yatırım harcaması nedeniyle, carî yıla ilişkin olarak ilave vergi tarhiyatı yapılması ve ceza uygulanması söz konusu değildir.

Ancak, % 10'luk yanılma payı içinde kalan gerçekleşmeyen kısma isabet eden peşinen uygulanmış indirim tutarının, harcamanın yapılacağı yıl olan müteakip yılın matrahına beyanname üzerinde ilave edilmesi bizce makûl bir çözümdür.

Gerçekleşme oranının, öngörülenin % 90'ından düşük olması halinde, eksik yapılan yatırım harcamasının % 10'luk yanılma payını aşan kısmı dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmemiş vergiler 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 48 inci maddesine göre belirlenen tecil faizi ile birlikte CEZASIZ tahsil olunur (403 sayılı Tahsilat Genel Tebliği ile tecil faizi son olarak yıllık % 96 olarak belirlenmiştir.) % 10'luk yanılma payına isabet eden kısım ise yukarıda belirtildiği şekilde matraha ilave edilmelidir.

14.4. Peşin İndirim Yapılması Mecburî Değildir :

Peşin yatırım indirimi uygulaması ihtiyarîdir. Mükellefler bunun yerine dilerlerse, tamamen ya da kısmen, yaptıkları harcamaları, harcamaların fiilen yapıldığı döneme ait kazançlarından indirebilirler.

14.5. Teşvik Belgesinin Önceki Dönem Beyanname Verme Süresinden Önce Alınması Halinde Öngörü :

GVK'nun Ek 4 üncü maddesinde 4369 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile yatırım indiriminin uygulanmasına, yatırımın konusunu teşkil eden aktif değerlere ilişkin harcamaların yapıldığı takvim yılından itibaren başlanması sistemi değiştirilerek, YTB'nin alındığı tarihte, beyanname verme süresi geçmemiş hesap döneminden itibaren başlanabilmesi imkânı sağlanmıştır. Böylece önceki yıl gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği süre sonuna (KV mükellefler için 30 Nisan, GV mükellefleri için 31 Mart) kadar alınan YTB kapsamında, belgenin alındığı yıla yönelik yatırım harcaması öngörülerek, önceki yıl beyannamesinde indirilebilecektir.

Bu hüküm uyarınca örneğin 2000 yılında başlayacağı bir yatırım için 30 Nisan 2000 tarihine kadar YTB alan bir KV mükellefi, 2000 yılı için yapmayı öngördüğü yatırım harcaması üzerinden hesaplayacağı yatırım indirimi tutarını 1999 yılına ilişkin vereceği beynamede vergiye tabi kazancından indirebilecektir. Bu hüküm de yine 1.1.1999 tarihinden sonra alınan YTB için geçerlidir. (GVK Geçici Madde 50).

Ek 4 üncü maddede yer alan “..... alındığı tarihte” tabiri ile Geçici 50 nci maddede yer alan “..... tarihinden önce bağlanan” ve “ tarihinden sonra bağlanmış olan” tabirlerinden, Yatırım Teşvik Belgesinin üzerinde yer alan “BELGE TARİHİ” nin anlaşılması gerekir. Belge almak için başvuru tarihi bu açıdan önemi yoktur.

Bu nedenle 1 Ocak 1999 – 30 Nisan 1999 tarihleri arasında YTB alan KV mükellefleri 1998 yılı KV beyannamelerinde 1999 yılına dönük öngörüle bulunarak yatırım indirimi uygulayabilmişlerdir. (Bunun mümkün olduğu 30.4.1999 tarih ve 17160 sayılı Bakanlık muktezasında da belirtilmiştir.) 30 Nisan 1999 dan sonra alınan belgeler için ilk olarak 1999 yılı KV beyannamesinde 2000 yılında yapılması öngörülen harcamalar için yatırım indirimi uygulanabilir.

14.6. Örnek :

Yatırım indirimi müessesesinde 4369 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler çerçevesinde aşağıdaki örneği irdeleyelim.

ABC A.Ş. nin, yapacağı bir yatırım için almış olduğu YTB'nin tarihi 26.3.1999'dur. YTB' nde toplam sabit yatırım tutarı 3 trilyon TL. olarak belirlenmiştir. Mükellefin bu belge kapsamında beyanname üzerinde yapmayı öngördüğü harcamalar yıllar itibariyle aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. (YTB'nde yatırım indirimi oranı %100 olarak belirlenmiştir.)

Öngörülen

<u>Yıllar</u>	<u>Yatırım Harcaması Tutarları</u>	<u>Gerçekleşen Yatırım Tutarları</u>	<u>Dönem Kazancı</u>	<u>Yeniden Değerleme Oranı (%)</u>
1999	500 (*)	700	600	50
2000	700	650	1500	30
2001	1000	920	750	40
2002	500	700	150	25

Kurumun yatırım indirimi uygulaması ilgili yıllarda aşağıdaki gibi olacaktır.

1998 Yılı

(*) Kurum YTB'ni 1998 yılı KV Beyannamesinin verilmesi süresinden (30Nisan 1999) önce aldığından bu belge kapsamında 1999 yılı için 1998 KV beyannamesi üzerinde yatırım harcaması öngörmüş ve 1998 yılı kazançlarından bunu indirmiştir.

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek

kurum kazancı 800 milyar

b. Yatırım İndirimi (1999 yılı için öngörülen) 500 milyar

c. Safi Kurum Kazancı (a – b) 300 milyar

d. Devreden yatırım indirimi (b – a) -

1999 Yılı

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek

kurum kazancı 600 milyar

1. Yatırım İndirimi (1999 yılında gerçekleşen) 700 milyar

2. Yatırım İndirimi (1999 yılı için 1998 yılı

b beyannamesinde öngörülen ve indirilebilen) 500 milyar

3. Yatırım İndirimi (2000 yılı için öngörülen) 700 milyar

b. Yararlanılabilecek toplam yatırım

indirimi (1+3-2) 900 milyar

c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi (a) 600 milyar

d. Safi Kurum Kazancı (a – c) -

e. Devreden yatırım indirimi -

Kurum 1999 yılı için öngördüğü 500 milyar TL. lık yatırım indirimini 1998 yılı beyannamesinde indirmiştir. Yatırım harcaması 1999 yılında 700 milyar TL. olarak gerçekleştiğinden 1999 yılı beyannamesinden bu yılın gerçekleşen yatırım indirimi olarak (700 – 500=) 200 milyar TL. indirilebilecektir. Kurum ayrıca 1999 KV beyannamesi üzerinde 2000 yılı için 700 milyar TL. yatırım harcaması öngörmüştür. Ancak Kurum Kazancı yetersiz olduğundan 400 milyar TL. sını indirebilecektir. Öngörünün kalan 300 milyar TL. nın indirimine gerek kalmamıştır. Bu tutar gelecek sene için öngörülen yatırım harcaması olduğundan endekslemeye tabi tutulmayacağı gibi devreden yatırım olarak değerlendirilemez. 30.4.1999 tarih ve 17160 sayılı

Bakanlık Muktezasında da, öngörülen harcamalardan, cari dönem kazancının yetersiz olması nedeniyle indirilemeyen kısmın sonraki dönem KV matrahının tespitinde devreden yatırım indirimi olarak dikkate alınmasının mümkün olmadığı, ancak söz konusu kısmın sonraki dönem KV matrahının tespitinde öngörülen yatırım indirimi olarak dikkate alınmasının mümkün bulunduğu belirtilmektedir.

(Ancak ileride belirteceğimiz üzere öngörülüp kazanç yetersizliği nedeniyle yararlanılamayan yatırım harcaması tutarları geçici vergi beyannamelerinde endekslenmeksizin devreden indirim olarak indirilebilecektir. Bu husus bu örnekte dikkate alınmamıştır.)

2000 Yılı

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek kurum kazancı	1500 milyar
1. Yatırım İndirimi (2000 yılında gerçekleşen)	650 milyar
2. Yatırım İndirimi (2000 yılı için 1999 yılı beyannamesinde öngörülen ve indirilebilen)	400 milyar
3. Yatırım İndirimi (2001 yılı için öngörülen)	1000 milyar
b. Yararlanılabilecek toplam yatırım indirimi (1+3-2)	1250 milyar
c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi (b)	1250 milyar
d. Safi Kurum Kazancı (a – c)	250 milyar
e. Devreden yatırım indirimi (b – a)	-

Kurum 2000 yılı için öngördüğü ve fiilen yararlanabildiği 400 milyar TL. lık yatırım indirimini (2000 yılı için 700 milyar TL. lık yatırım harcaması öngörülmesine rağmen kurum kazancı yetersiz olduğundan öngörünün 400 milyar TL .lık kısmı 1999 yılı beyannamesinde kullanılabilmıştır. Dolayısıyla 1999 yılında öngörülen harcamanın 700 milyar değil 400 milyar lira olarak dikkate alınması gerekir.) 1999 yılı beyannamesinde indirmiştir. Yatırım harcaması 2000 yılında 650 milyar TL. olarak gerçekleştiğinden 2000 yılı beyannamesinde bu yılın gerçekleşen yatırım indirimi olarak (650 –400=) 250 milyar TL. indirilebilecektir. Kurum ayrıca 2000 KV beyannamesi üzerinde, 2001 yılı için 1000 milyar TL. yatırım harcaması öngörmüş ve tamamını 2000 yılı kazancından indirmiştir.

2001 Yılı

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek kurum kazancı	750 milyar
---	------------

1. Yatırım İndirimi (2001 yılında gerçekleşen) 920 milyar
2. Yatırım İndirimi (2001 yılı için 2000 yılı beyannamesinde öngörülen ve indirilebilen) 1000 milyar
3. 2001 Yılı için öngörülen yatırım tutarının (1000 – 920=) gerçekleşen yatırım tutarını aşan kısmı (*) 80 milyar
4. Yatırım İndirimi (2002 yılı için öngörülen) 500 milyar
- b. Yararlanılabilecek toplam yatırım indirimi(*) (4)500 milyar
- c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi 500 milyar
- d. Safi Kurum Kazancı a+3-c) 330 milyar
- e. Devreden yatırım indirimi -

(*) Öngörülen yatırım ile gerçekleşen yatırım arasındaki (1000 – 920=) 80 milyar TL. ılık eksiklik bu dönem yararlanılacak yatırım indiriminden düşülmemiştir, direkt dönem matrahına eklenmiştir.

Kurum 2001 yılı için öngördüğü ve fiilen yararlanabildiği 1000 milyar TL. ılık yatırım indirimini 2000 yılı beyannamesinde indirmiştir. Yatırım harcaması 2001 yılında 920 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Öngörülen yatırım ile gerçekleşen yatırım arasındaki (1000 – 920=) 80 milyar TL. ılık eksiklik %10 yanılma payının (1000 x %10 =100 milyar yanılma payı söz konusudur.) altında kaldığından Kurumun 2000 yılı beyannamesine yönelik bir düzeltme yapmasına gerek yoktur. Bu fark 2001 yılı beyannamesinde kurum kazancına eklenmiştir. 2001 yılı beyannamesinde gerçekleşmiş yatırım harcaması olarak indirilebilecek tutar yoktur. Ancak Kurum 2001 yılı KV beyannamesi üzerinde 2002 yılı için 500 milyar TL. yatırım harcaması öngörmüş ve tamamını 2001 yılı kazancından indirmiştir.

2002 Yılı

- a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek kurum kazancı 150 milyar
1. Yatırım İndirimi (2002 yılında gerçekleşen) 700 milyar
2. Yatırım İndirimi (2002 yılı için 2001 yılı beyannamesinde öngörülen ve indirilebilen) 500 milyar
- b. Yararlanılabilecek toplam yatırım indirimi(1-2) 200 milyar
- c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi (a) 150 milyar
- d. Safi Kurum Kazancı (c – a) -

e. Devreden yatırım indirimi

(b – a)

50 milyar

Kurum 2002 yılı için öngördüğü ve fiilen yararlanabildiği 500 milyar TL. lık yatırım indirimini 2001 yılı beyannamesinde indirmiştir. Yatırım harcaması 2002 yılında 700 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılı beyannamesinde gerçekleşmiş yatırım harcaması olarak $(700 - 500 =) 200$ milyar TL. indirilebilecektir. Ancak Kurum Kazancı yeterli olmadığından bu tutarın ancak 150 milyar TL. sı indirilebilmiştir. Fiilen gerçekleşen yatırım harcamalarının kurum kazancından indirilemeyen kısmı 2003 yılından itibaren fiilen indirilebileceği yıla kadar (sınırsız olarak) endeksenerek dikkate alınabilecektir.

Örnekteki Kurumun yukarıda verdiğimiz tablosunda 2001 yılında gerçekleşen yatırım harcamasının 750 milyar TL. olduğunu düşünelim. Bu durumda Kurum 2001 yılı için öngördüğü ve fiilen yararlandığı 1000 milyar TL. lık yatırım harcamasını 2000 yılı beyannamesinde indirmiş ancak yatırım harcaması 2001 yılında 750 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Öngörülen yatırım ile gerçekleşen yatırım arasındaki 250 milyar TL. lık eksiklik %10 yanılma payının $(1000 \times \%10 = 100)$ milyar yanılma payı söz konusudur.) üzerinde olduğundan, yanılma payının üzerinde kalan $(250 \text{ milyar} - 100 \text{ milyar} =) 150$ milyar TL. lık fark nedeniyle 2000 yılında tahakkuk ettirilmeyen vergilerin tecil faizi ile birlikte ancak CEZASIZ olarak ödenmesi gerekecektir.

14. 7. 4369 Sayılı Kanunla Yenide Düzenlenen Geçici Vergi Esasında Yatırım İndirimi Uygulaması :

Bilindiği gibi, geçici verginin hesaplanıp ödenmesinde alternatif bir yöntem olarak Kanun metninde bugüne kadar zaten var olan ve fakat uygulamada mükellefler tarafından pek tercih edilmeyen, üçer aylık kazançlar üzerinden geçici vergi ödeme yöntemi 4369 sayılı Kanunla 1.1.1999 tarihinden itibaren zorunlu hale getirilmiş, yaygın olarak kullanılan geçmiş yıl kazançları üzerinden geçici vergi hesaplayıp ödeme yöntemi yürürlükten kaldırılmıştır (4444 sayılı Kanunla, 1.1.2000'den itibaren 3 aylık dönem 6 aya çıkarılmıştır).

Geçici verginin hesaplanmasında, bir önceki takvim yılına ilişkin olarak hesaplanan gelir veya kurumlar vergisi tutarının esas alındığı yöntemde, ödenecek geçici vergi tutarı ile mükellefin cari yıldaki faaliyeti arasındaki ilişkinin kopmuş olması nedeniyle doğan sakıncanın giderilmesi için geçici verginin geçmiş yıl kazancı esas alınarak hesaplanması yöntemi kaldırılmıştır. Böylece olmayan kazançtan vergi alınması sonucunu doğuran bir uygulamanın kaldırılarak gerçek gelirin vergilendirilmesi amaçlanmışsa da, mükelleflerin henüz böyle bir sisteme ayak uydurabilecek alt yapısı olmadığından uygulamada pek çok sorunla karşılaşılacağı aşikârdır.

4369 sayılı Kanunla zorunlu hale getirilen bu yöntemin uygulamasına ilişkin esaslar 217 nolu GV Genel Tebliğinde açıklanmıştır. Tebliğin 4.4. Bölümü Geçici Vergide Yatırım İndirimi Uygulamasına ayrılmıştır.

Bu bölümde yapılan açıklamalar uyarınca, geçici vergi matrahının hesabında yıllık beyannamede , kazancın yetersiz olması nedeniyle indirilemeyen tutar hariç olmak üzere, harcama yapılmadıkça yatırım indirimi uygulanamayacaktır.

Bu hüküm uyarınca mükellefler, bir önceki dönemde fiilen gerçekleştirdiği ya da öngördüğü yatırım harcamalarının, kazanç yetersizliği nedeniyle vergi matrahından indiremediği kısmını , şartların gerçekleşmesi durumunda geçici vergi matrahlarından

indirebileceklerdir. Ancak herhangi bir geçici vergi döneminde gelecek yıl için ya da gelecek geçici vergi dönemleri için yatırım harcaması öngörülüp matrahtan indirilemez.

Yine kazanç yetersizliği nedeniyle bir sonraki yıla devreden yatırım indirimi hakkının, sadece fiilen yapılan yatırım harcamalarından doğan kısmı geçici vergi dönemlerinde, geçici vergi dönem sonları itibariyle Maliye Bakanlığı tarafından açıklanacak yeniden değerleme oranıyla endekslemeye tabi tutabilecektir. Devreden yatırım indirimi hakkının öngörülen harcamadan doğan kısmı ise endekslemeye tabi tutulamayacaktır.

Konuyu bir önceki bölümde örnek verdiğimiz mükellefin durumundan giderek irdelersek şöyle bir sonuğ meydana gelecektir.

Örnekteki Kurumun 1999 yılı beyanname durumunun aşığıdaki gibi olduğunu farzedelim.

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek

kurum kazancı	200 milyar
1. Yatırım İndirimi (1999 yılında gerçekteşen)	800 milyar
2. Yatırım İndirimi (1999 yılı için 1998 yılı beyannamesinde öngörülen ve indirilebilen)	500 milyar
3. Yatırım İndirimi (2000 yılı için öngörülen)	700 milyar

b. Yararlanılabilecek toplam yatırım

indirimi	(1+3-2)	1000 milyar
c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi	(a)	200 milyar
d. Safi Kurum Kazancı	(a – c)	-

e. Fiili Harcamalardan Devreden Yatırım

İndirimi	(1-2-c)	100 milyar
f. Öngörülen Devreden Yatırım indirimi	(3)	700 milyar

Kurum 1999 yılı için öngördüğü 500 milyar TL. lık yatırım harcamasını 1998 yılı beyannamesinde indirmiştir. Yatırım harcaması 1999 yılında 800 milyar TL. olarak gerçekteştiğinden 1999 yılı beyannamesinde bu yılın gerçekteşen yatırım indirimi olarak (800 – 500=) 300 milyar TL. indirilebilecektir. Ancak kurum kazancı yetersiz olduğundan bu tutarın 200 milyar TL. indirilebilmiştir. Fiili harcamadan kaynaklanan indirimin 100 milyarlık kısmı devretmiştir. Kurum ayrıca 1999 yılı KV beyannamesi üzerinde 2000 yılı için 700 milyar TL. yatırım harcaması öngörmüş, ancak Kurum Kazancı yetersiz olduğundan, bu tutarı da indirememiştir. Bu tutarlar 2000 yılı geçici vergi matrahlarından indirilebilecektir.

Kurumun 2000 yılının ilk geçici vergi döneminde (1.1.2000 – 30.6.2000) yatırım indirimine konu teşkil edebilecek kurum kazancının 850 milyar TL. olduğunu ve bu dönemde fiilen 800 milyar TL. lık yatırım harcaması yaptığını düşünelim. (Bu altı aylık dönem için Maliye Bakanlığının açıkladığı yeniden değerleme oranının %20 olduğunu varsayalım.)

1.1.2000 – 30.6.2000 İlk Geçici Vergi Beyan Dönemi,

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek kurum kazancı 850 milyar

1.Yatırım İndirimi (1999 dan devreden fiili

harcamalardan doğan indirim hakkının

endekslenmiş tutarı) (100 milyar x 1.2 =) 120.000.000.000

2.Yatırım indirimi (2000 yılı için 1999 yılı

beyannamesinde öngörülen ancak indirilemeyen

tutar - endekslemeye tabi tutulmaz -) 700 milyar

3. Yatırım İndirimi (Altı aylık dönemde

gerçekleşen ve öngörülen tutarın üzerinde

kalan kısım) (800 milyar 700 milyar) 100 milyar

b. Yararlanılabilecek toplam

yatırım indirimi 1+2+3) 920 milyar

c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi (a) 850 milyar

d. Safi Kurum Kazancı (a – c) -

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere,

I 1999 yılından devreden fiilen yapılmış yatırım harcamalarından doğmuş 100 milyar TL. lık yatırım indirimi hakkı altı aylık dönemde % 20 yeniden değerlendirme oranıyla endekslenerek 120 milyar olarak dikkate alınmıştır.

II 1999 yılından devreden öngörülmüş yatırım harcamalarından doğmuş 700 milyar TL. lık yatırım indirimi hakkı altı aylık dönemde dikkate alınmış ancak endekslenmemiştir.

I 2000 yılının ilk altı ayında fiilen yapılan 800 milyar TL. lık yatırım indiriminin 1999 yılında öngörülen tutardan artan kısmı olan (800 milyar – 700 milyar=) 100 milyar TL. bu dönemin indirim hakkı olarak dikkate alınmıştır. 30.4. 1999 tarih ve 17160 sayılı Bakanlık Muktezasında da, geçici vergi dönemlerinde yapılan fiili yatırım harcamasının öngörülen harcama tutarını aşan kısmının indirilebileceği belirtilmiştir. Yani, KV matrahından indirilen ile indirilemeyip geçici vergi matrahlarından indirilmek üzere devreden öngörü tutarının aşılması gerekir.

I Mükellef bu ve daha sonraki geçici vergi döneminde, gelecek yıl veya gelecek geçici vergi dönemi için yatırım harcaması öngöremeyecektir.

I ·Geçici vergi dönemlerinden her birinde beyan edilecek matrah,yılın başından beyannamenin ait olduğu dönem sonuna kadar olan dönemi kümülatif olarak kapsadığı için her dönemde diğer gelir, gider ve indirim hesaplarında olduğu gibi yatırım indirimi hesabı da yılın

başından ilgili geçici vergi dönemi sonuna kadar kümülatif olarak tekrar yapılacaktır. Örnekteki mükellefin 12 aylık (1.1.2000 - 31.12.2000) kurum kazancının 450 milyar TL. fiilen yaptığı yatırım harcamalarının 1000 milyar TL. olduğunu varsayarsak mükellefin 12 aylık geçici vergi beyanı aşağıdaki gibi olacaktır. (Maliye Bakanlığının açıkladığı yeniden değerlendirme oranının %30 olduğunu varsayalım.)

1.1.2000 – 31.12.2000 İkinci Geçici Vergi

Beyan Dönemi,

a. Yatırım İndirimi uygulanabilecek kurum kazancı 450 milyar

1.Yatırım İndirimi (1999 dan devreden fiili

harcamalardan doğan indirim hakkının

endekslenmiş tutarı) (100 milyar x 1.30 =) 130.000.000.000

2.Yatırım İndirimi (2000 yılı için 1999 yılı

beyannamesinde öngörülen ancak indirilemeyen

tutar, - endekslemeye tabi tutulmaz -) 700 milyar

3. Yatırım İndirimi (Oniki aylık dönemde

gerçekleşen ve bir önceki dönemde öngörülen

tutarın üzerinde kalan kısım) (1000 milyar 700 milyar) 300 milyar

b. Yararlanılabilecek toplam yatırım indirimi (1+2+3) 1130 milyar

c. Yararlanılabilen toplam yatırım indirimi (a) 450 milyar

d. Safi Kurum Kazancı (a – c) -

Öngörülen tutarın kazanç yetersizliği nedeniyle uygulanamayan kısmının, gerçekleşen hesabında da dikkate alınması gerekir. Örneğin, 100 milyar harcama öngörülmüş ve bunun 50 milyarlık kısmı KV beyannamesinde, kalanı ise geçici vergi matrahlarından indirilmişse, harcamanın en az 90 milyar lira olarak gerçekleşmesi gerekir. Şayet, öngörülen devreden 50 milyarlık kısım geçici vergide kullanılmamışsa, KV beyannamesinde kullanılan 50 milyarlık kısmın en az % 90 ının (yani 45 milyarının) gerçekleştirilmesi gerekecektir. Yoksa öngörülmekle birlikte kullanılmayan (KV veya geçici vergi matrahından indirilmeyen) harcamanın gerçekleşmesine gerek yoktur. Gerçekleşmemesi halinde herhangi bir müeyyide uygulanamaz.

14.8. Mücbir Sebep Nedeniyle Öngördüğü Yatırımları Gerçekleştiremeyenlerin Durumu :

Öngörülen yatırım indirimi, müteakip döneme ait yatırım tahmin ve projeksiyonlarına

dayanan bir müessesedir. Dolayısıyla normal şartlar altında bu yatırımların müteakip vergilendirme dönemi sonuna kadar gerçekleştirilmesi beklenir. Ancak olağanüstü durumların

meydana gelmesi halinde bu yatırımlar bu sürede gerçekleştirilemeyebilir. Örneğin 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara depremi nedeniyle mükellefler bırakınız yeni yatırım yapmayı, mevcut yatırımlarında meydana gelen hasarları onarmakla meşgul olmuşlardır. Dolayısıyla pekçok mükellef, 1999 yılında yapmayı öngördüğü yatırımları gerçekleştiremeyecek duruma düşmüştür. Bu gibi mükelleflerin, yapamadıkları yatırımlar dolayısıyla tecil faizine muhatap olup olmayacakları hususu ise oldukça önemli bir konudur.

Öngörülen yatırımlar dolayısıyla yatırım indiriminden yararlanan mükellefler, öngördüğü yatırım kadar bir yatırımı gerçekleştirme taahhüdü altına girmektedir. Dolayısıyla bu taahhüt, mükellefin ödevi olarak değerlendirilebilir. Mükellefin ödevlerini sadece VUK'nda sıralanan ödevlerle sınırlamak yersizdir. Bize göre mücbir sebep hali teşkil eden Marmara Depremi ya da Düzce Depremi nedeniyle (diğer mücbir sebep hallerinde de), 1999 yılında yapılması öngörülen yatırımları gerçekleştiremeyen mükellefler için mücbir sebebin devamı boyunca VUK'nun 15'inci maddesi uyarınca sürelerin durduğu ve mücbir sebep halinin devamı müddetince işlemeyeceği ve dolayısıyla mücbir sebep halinin bitimini müteakip duran süre kadar bir süre boyunca (ki bu süre ertesi yıla da sarkabilir) yapılan yatırımların, öngörülen yatırım tutarına sayılması gerekir. Örneğin, mücbir sebep halinin başlangıç tarihi 17 Ağustos 1999 iken bitim tarihinin ise Maliye Bakanlığınca

10.1.2000 tarihi olarak belirlendiğini varsayalım. Bu durumda toplam süre dört ay 14 gün (17.8.1999 – 31.12.1999 tarihleri arasında) müddetince işlememiş sayılıp, bitim tarihi olan 10.1.2000 tarihini müteakip 4 ay 14 günlük sürede, yani 24.5.2000 tarihine kadar yapılan yatırımların öngörülen yatırımlara sayılması gerekir. Ancak Maliye İdaresi yetkilileri ile şifahen yapılan görüşmelerden bu görüşün İdarece benimsenmediği anlaşılmaktadır.

15. YATIRIM İNDİRİMİNDE ÖZKAYNAK – DIŞ KAYNAK ORANI :

187 nolu Tebliğde,

“ ister tüm yatırım özkaynaklarla karşılanmış olsun, ister dış kredi kullanılmış olsun yatırım için yapılmış tüm harcamalar, yatırım indiriminden yararlanabilecektir.

Ancak, Hazine Müsteşarlığı tarafından her yıl yayımlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Kararlarda ve teşvik tebliğlerinde belirlenen yatırımlarda uygulanabilecek özkaynak oranlarına uyulmaması müeyyideye bağlanmıştır.

Bu nedenle özkaynak şartı, belgenin geçerliliği açısından “özel şart” olarak konulmakta ve yatırım indirimi uygulaması açısından da bu anlamda önem arz etmektedir.

Şu kadarki, yatırımlarda aranan özkaynak oranı, her yıl yapılan yatırım harcamaları için değil, yatırım dönemi sonunda gerçekleşen toplam yatırım harcamaları gözönünde bulundurularak dikkate alınacaktır.”

ifadesi kullanılmıştır.

Hatırlanacağı üzere, 1980 yılı sonuna kadar, yapılan yatırımların sadece özsermayeden sağlanan kısmı yatırım indiriminden faydalanmaktaydı. 2361 sayılı Kanunla değişiklik yapılarak, yatırım harcamalarının kaynağına bakılmaksızın indirimden faydalandırılması ilkesi kabul edilmiştir. Bu nedenle yatırım harcamaları ister özkaynaklarla ister kredi ile veya borçla finanse edilmiş olsun, tümüyle yatırım indirimine konu olabilmektedir.

Ancak teşvik tebliğlerinde, dolayısıyla teşvik belgelerinde yatırımların belli nisbetlerle özkaynakla finanse edilmesi şartı öngörülmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, teşvik belgelerinde yazılı şartların eksiksiz ve süreleri içinde yerine getirilmesi zorunlu olup, özkaynak şartı da dahil olmak üzere bu şartlara uyulmadığı veya fiili durumun belgedeki şartlara aykırı düşmesi hallerinin vizeye konu ettirilmemesi, bu belgeden kaynaklanan yatırım indirimi dahil tüm teşviklerin tehlikeye

düşmesine yol açmaktadır. Ancak özkaynak şartına uyulup uyulmadığı, uyulmamış ise, ne işlem yapılacağı konusunda belirleme yetkisi Maliye İdaresi'ne değil Hazine Müsteşarlığı'na aittir. Nitekim İstanbul Defterdarlığı'nca verilen 24.6.1992 tarih ve 2399 sayılı muktezada;

“Yatırımların finansmanının belli oranlarda özkaynaktan karşılanma şartı Devlet Planlama Teşkilatı'nca aranmakta ve bu şartlara riayet edilip edilmediği hususları yine bu kuruluş tarafından takip edilmektedir. Yatırım teşvik ve yatırım indirimi belgesinde belirtilen özkaynak oranlarına uyulmadığının anlaşılması halinde, yatırım indirimi istisnası dolayısıyla alınmayan vergilerin cezalı olarak tahsil edilmesi gerekmektedir.”

denilmiştir.

Gerek özkaynak kavramı ve gerekse özkaynak şartına uyulup uyulmadığı konusundaki tahliller hakkında yakın zamana kadar, Hazine Müsteşarlığı tarafından açıklanmış yazılı kurallar bulunmadığından bu konular sürekli görüş aykırılıklarına sebep olmaktaydı.

Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında 23.2.1998 tarih ve 98/10755 sayılı Kararın uygulanmasına ilişkin esas ve usulleri tesbit eden 98/1 no.lu Tebliğin 31 inci maddesine göre, teşvik belgesi kapsamında gerçekleştirilen yatırımın tamamlama vizesi işlemleri, yatırımcı tarafından tayin edilecek yeminli mali müşavirin, tebliğde belirtilen diğer personel ile birlikte müştereken düzenleyeceği rapora istinaden de yapılabilmektedir.

Hazine Müsteşarlığınca bu kapsamda TÜRMOB'a gönderilen 4.6.1998 tarih ve 33284 no.lu yazıda “Yatırım Tamamlama Ekspertiz Raporu” örneği geliştirilmiş ve ekinde de özkaynak oranının hesaplanması konusunda bir bilanço analizi yer almıştır.

Bu analizde, YTB'nin alındığı (alındığı yıl yatırım harcaması yapılmış ise bir önceki) yıl ve, tamamlama vizesi yapıldığı yıl bilançoları esas alınacaktır.

Yatırımın devamı boyunca, yatırım harcamalarının özkaynakla mı, borçla mı finanse edildiği önemli değildir. Bu süre zarfında yatırımın tamamı borçla finanse edilmiş olmakla beraber, yatırımın devam ettiği süre içinde, belgede öngörülen miktarda özkaynak artışı meydana gelmişse, özkaynak şartı sağlanmış demektir ve özkaynak şartına uyulmadığı için teşviklerin geri alınması sözkonusu olamaz. Özkaynak oranına uyulup uyulmadığı hususu, yatırımın tamamlandığı yılın sonu itibarıyla çıkarılacak bilançoya göre tesbit edilir. Başka bir anlatımla yatırımın devam ettiği dönem sonlarındaki bilançolar özkaynak şartı bakımından önem ifade etmez.

Özkaynak kıyaslamasında uygulanan formül şudur :

Yat. Dön. Sonrası Özkaynak Tut – Yat. Dön. Önc. Özkaynak Tut. = A

Yat. Dön. Sonrası Duran Var.Tut – Yat. Dön. Önc. Duran Var.Tut. = B

Özkaynak kullanımı : A/B

Gerçekleşen değerlere göre bulunan bu oran, teşvik belgesinde yer alan özkaynak oranı ile karşılaştırılır ve özkaynak şartına uyulup uyulmadığı anlaşılır.

Maalesef Hazine Müsteşarlığınca önerilen sözkonusu bilanço analizi de bazı yönlerden eksiklikler içermektedir.

Özkaynak hesabı şu şekilde yapılmalıdır:

1.Ödenmiş sermaye

2.Kanuni ihtiyatlar

- 3.Fevkalade ihtiyatlar
- 4.Cari dönem kârı
- 5.Geçmiş dönem kârları
- 6.Yedek akçe niteliğindeki karşılıklar
- 7.Amortismanlar
- 8.Bu döneme ve geçmiş dönemlere ait zararlar (-)
- 9.Sair reel olmayan aktifler (-)
10. ÖZKAYNAK (1+2+3+4+5+6+7) - (8+9)

Yatırımın başladığı yılın sonundaki bilançoya göre yukarıdaki şekilde tesbit olunan özkaynak, yatırımın bittiği yılın sonundaki bilançoya göre bu yatırımın özkaynakla finanse edilmesi gereken kısım kadar artmışsa özkaynak şartına uyulmuş demektir.

Ayrıca ihtiyaten şu analizlerin yapılmasında yarar görüyoruz :

$$\begin{array}{rcl} \text{Yatırım Dönemi} & - & \text{Yatırım Dönemi} = \text{Yatırım Dönemi} \\ \text{Başındaki Özkaynak} & \text{Başındaki Bağlı} & \text{Başındaki Serbest} \\ \text{Değerler} & \text{Özkaynak} & \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl} \text{Yatırım Dönemi} & - & \text{Yatırım Dönemi} = \text{Yatırım Döneminde} \\ \text{Sonundaki} & \text{Başındaki} & \text{Meydana Gelen} \\ \text{Özkaynak} & \text{Özkaynaklar} + & \text{Özkaynak Artışı} \end{array}$$

Toplam :Yatırıma Sevkedile
bilir Özkaynak

$$\begin{array}{rcl} \text{Yatırım toplamı} \times \text{Özkaynak Oranı} & = & \text{Özkaynaktan} \\ & & \text{Karşılanması} \\ & & \text{Gereken Yatırım} \\ & & \text{Tutarı} \end{array}$$

Bu şekilde tespit olunan “Yatırıma Sevkedilebilir Özkaynak”, özkaynaktan karşılanması gereken yatırım tutarına eşit veya daha büyükse, özsermaye şartı yerine gelmiş demektir. Bunun

dışında, direkt olarak yatırımın finansmanında kullanılmış yatırım kredilerinin yatırımın bittiği yıl sonu itibarıyla kapanmamış olan kısmının, yabancı kaynakla karşılanabilir yatırım finansmanından fazla olmaması hususuna dikkat edilmelidir.

BİZİM BU KONU HAKKINDA ASIL GÖRÜŞÜMÜZ, YATIRIM TEŞVİKLERİNDE ÖZKAYNAKLA KARŞILAMA ŞARTININ TAMAMEN KALDIRILMASI, YATIRIMIN FİNANSMAN YAPISI İLE İLGİLENİLMEMESİDİR. ÇÜNKÜ ÖNEMLİ OLAN, HANGİ KAYNAKLA OLURSA OLSUN, YATIRIMIN YAPILMASIDIR.

16. Yatırım İndirimi Oranı :

Ek 3 üncü maddenin yatırım indirimi oranını düzenleyen beşinci fıkrası, 4369 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Bu değişiklik de Gelir Vergisi Kanunun Geçici 50 nci maddesine göre, 1.1.1999'dan sonra Yatırım Teşvik Belgesine bağlanmış olan yatırım harcamalarına uygulanmak üzere 1.1.1999'dan itibaren yürürlüğe girmiştir.

Yapılan değişiklikle, % 30 olan genel kanunî yatırım indirimi oranı % 40 olarak belirlenmiş, ayrıca bu oranın organize sanayi bölgelerinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde % 100 olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Diğer taraftan, Bakanlar Kurulu'na % 40 oranını, kalkınma plânı ve yıllık programlarda özel önem taşıdığı belirtilen sektörlerde yapılan yatırımlar için % 100'e, 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınaî yatırımlarda % 200'e kadar artırmaya veya kanunî orandan az olmamak üzere yeniden tespit etmeye yetki verilmiştir.

Bakanlar Kurulu'nun, özel önem taşıyan sektör yatırımlarına ait oranı % 100'e kadar artırma veya kanunî orandan az olmamak üzere yeniden tespit etme konusunda değişiklikten önceki kanun metninde mevcut olan yetkisi değişiklikten sonrada aynen korunmuştur. (Bakanlar Kurulu daha önce bu yetkisini kullanmış ve özel önem taşıyan sektör yatırımlarında yatırım indirimi oranını % 100 olarak belirlemiştir.)

Buna mukabil, kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanacak oranı belirleme konusunda Bakanlar Kurulu'na verilen yetki kaldırılarak, bu yöreler için doğrudan kanun metninde

% 100 oranı belirlenmiştir.

Daha önce olmayan iki yeni düzenleme ise, organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlarda yatırım indirimi oranının doğrudan kanun metninde % 100 olarak belirlenmiş olması ve 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınaî yatırımlarda yatırım indirimi oranını % 200'e artırma veya kanunî orandan az olmamak üzere yeniden tespit etme konusunda Bakanlar Kurulu'na yetki verilmiş olmasıdır.

Bakanlar Kurulu'nun 23.2.1998 tarih ve 98/10755 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Kararı'nın 99/12475 sayılı BKK ile değişik 7'nci maddesine göre, yatırım indirimi uygulaması açısından, Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında gelişmiş yöreler ve normal yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlar ile Küçük ve Ortaboy İşletmelerce gerçekleştirilecek yatırımlar "özel önem taşıyan sektör" yatırımı sayılmaktadır.

Aynı maddenin 2 nci fıkrasında da ;

"Yatırım indirimi, özel önem taşıyan sektörlerde yapılan yatırımlar ile, kalkınmada öncelikli yörelerde ve organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlarda % 100 oranında, ülkemize uluslararası rekabet gücü kazandıracak, ileri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden en az ikisini içeren 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınaî yatırımlarda ise % 200 oranında uygulanır."

hükmü yer almıştır. Bu hükümler 1.1.1999'dan itibaren düzenlenecek teşvik belgelerine uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

Bu Karar ile yatırım indirimi oranı, özel önem taşıyan sektörlerde (Gelişmiş ve normal yörelerdeki yatırımlar ile KOBİ yatırımları özel önem taşıyan sektör yatırımı olarak kabul edilmektedir.) % 100 olarak, ülkemize uluslararası rekabet gücü kazandıracak, ileri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi geliri ve istihdam artırıcı özelliklerden en az ikisini içeren 250 milyon ABD Doları karşılığı TL. tutarını aşan sınaî yatırımlarda ise

% 200 olarak belirlenmiştir.

Aynı belirleme, 98/1 no.lu Tebliğin 99/1 no.lu Tebliğ ile değişik 9 uncu maddesinde de yer almaktadır.

Diğer taraftan Ek 3 üncü maddenin "Bakanlar Kurulunca tespit edilen yeni oranlar, Bakanlar Kurulu Kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren yapılan harcamalara uygulanır" şeklindeki altıncı fıkrası değiştirilmemiş olup aynen yürürlüktedir.

Bu düzenlemeler çerçevesinde yatırım indirimi oranlarının uygulaması aşağıdaki gibi olacaktır.

- 31.12.1998 ve daha önceki bir tarihi taşıyan Yatırım Teşvik Belgeleri bakımından, Ek 3 üncü maddenin beşinci fıkrasının 4369 sayılı Kanunla değişmeden önceki şekline, 187 no.lu GV Genel Tebliğinde yer alan açıklamalara, 98/10755 sayılı BKK ile 98/1 no.lu Tebliğde yapılan düzenlemelere ve Ek 3 üncü maddenin yukarıya da aynen alınan altıncı fıkrasına göre hareket edecektir.

- 1.1.1999'dan itibaren alınan Yatırım Teşvik Belgeleri bakımından ise Ek 3 üncü maddenin beşinci fıkrasının 4369 sayılı Kanunla değişik şekli ile 99/12475 sayılı BKK ve 99/1 no.lu Tebliğ'de yapılan düzenlemeler ve açıklamalara göre hareket edilecektir. Buna göre,

1- Özel önem taşıyan sektör yatırımlarında yatırım indirimi oranı, Bakanlar Kurulunca tespit edilmiş olan % 100 oranıdır.

2- Organize sanayi bölgeleri ve kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda yatırım indirimi oranı % 100 olarak uygulanır.

3- Bunların dışında kalan yatırımlarda genel kanunî oran olan % 40 uygulanır.

4- 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınaî yatırımlar için yine Bakanlar Kurulunca tespit edilmiş bulunan % 200 oranı uygulanır.

17. İNDİRİME BAŞLANMASI VE İNDİRİM UYGULAMASI :

Ek 4 üncü maddenin 4369 sayılı Kanunla değişik yeni şekline göre yatırım indirimi uygulanmasına, yatırım teşvik belgesinin alındığı tarihte beyanname verme süresi geçmemiş hesap döneminden itibaren başlanabilecek olması sadece peşin indirim açısından anlamlıdır. Yatırım indirimi hakkının hesabına teşkil edecek, yani indirim konusu olabilecek harcamalar, yatırım teşvik belgesi için müracaatta bulunulan tarihten sonra gerçekleşen belge kapsamındaki yatırım harcamalarıdır (faturalar ve ithalatlar). Bu harcamaların yıl sonuna kadar olan kısmı, o yıl için faydalanılacak istisnaya esas teşkil eder. Söz konusu harcama tutarına belgede yazılı indirim yüzdesinin uygulanması suretiyle bulunan meblağ, o yıla ait KV matrahından indirilebilir. KV matrahı yoksa veya yeterli değilse bu indirim hakkı, daha sonraki yıllarda kullanılabilir. Yatırım başladığı yılda bitmemiş, müteakip yıllarda da devam etmiş ise, aynı şekilde yatırım indirimi hakları hesaplanır ve kullanılır. Birden fazla belgeli yatırım, aynı anda devam ediyorsa, yatırım indirimi

hakedişleri belgeler ve yıllar itibariyle ayrımlı olarak izlenir. İndirim hakedişlerinin doğuşu ve kullanılmasının nazım hesaplar yoluyla izlenmesi mümkündür.

18. BİRDEN FAZLA YATIRIM TEŞVİK BELGESİ ALMIŞ OLAN MÜKELLEFLERDEKİ UYGULAMA ŞEKLİ :

Yatırım indirimi uygulamasında ötedenberi var olan süreyle sınırlı olmadan kullanılabilme prensibi devam etmektedir. Fiili harcama suretiyle doğan yatırım indirimi hakkı, kazancın müsait olduğu yıllarda kullanılmak üzere tamamen ya da kısmen devredilebilecektir.

Peşin indirim uygulamasına imkân veren düzenlemelere paralel bir düzenleme de, Ek 4 üncü maddenin dördüncü fıkrasında yapılmıştır. Buna göre, birden fazla Yatırım Teşvik Belgesi almış mükelleflerin safi kazancının yetersizliği nedeniyle yararlanılmayan indirim tutarının bulunması halinde ;

-Öncelikle önceki yıllarda tamamen uygulanmamış olan eski yatırımlarla ilgili devreden indirimler,

-Daha sonra yeni yatırımlara ilişkin indirimler uygulanır.

Önceki dönemlerde ve cari yılda yapılan ve indirilemeyen tutarın bulunmaması halinde ise bir yıl sonra (müteakip yıl) yapılacak yatırımlarla ilgili öngörülen indirimler uygulanır.

19. YATIRIM İNDİRİMİNDE ENDEKSLEME :

Zarar hali, diğer istisnaların öncelikli olarak uygulanması gibi nedenlerle, ilgili yılda kullanılamayan yatırım indirimi hakları, bu indirimin kullanılması imkânı ortaya çıktığında kullanılabilir.

Ancak bu yatırım indirimi hakları, zaman geçmesi ve enflasyon etkisiyle, erozyona uğramakta ve yatırımcıların bu hakları reel anlamda küçülmektedir.

4108 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler esnasında, bu olumsuzluğun giderilebilmesi için, ilgili yılda kullanılmayarak, sonraki yıllara devrolan yatırım indirimi haklarının yeniden değerlendirilerek, revize edilmesi esası getirilmiştir. Bu şekilde yapılan endeksleme işlemi, harcamanın yapıldığı yılı izleyen üç yıl için (azami üç kere) yapılabilen iken bu defa 4369 sayılı Kanunla, 1.1.1998'den sonra alınan teşvik belgeleri bakımından üç yıllık azami süre kaldırılarak, endekslemenin süresiz (yatırım indirimi tamamlanıncaya kadar) yapılması sağlanmıştır.

Teşvik belgesiz yatırım indirimi uygulamasında endeksleme yapılamayacaktır.

Endeksleme hükmünün yürürlük tarihi 1.1.1995 olarak belirlenmiştir. Bu hükmün incelenmesinden, endekslemeye tabi yatırım indirimi haklarının, 1995 ve müteakip yıllarda yapılan yatırım harcamalarından kaynaklanan haklar olarak algılanması gerektiği yani,

1994 ve önceki yıllarda elde edilmiş olup da kullanımı daha sonraki yıllara kalan yatırım indirimi potansiyellerinin endekslenmesine izin verilmediği anlaşılmaktadır. Ancak, 1995 den önceki yıllarda alınmış teşvik belgeleri kapsamında, 1995 ve müteakip yıllarda yapılan harcamalardan kaynaklanan hakların endekslenebileceği bize göre kuşkusuzdur.

Ne var ki, 187 nolu GV Genel Tebliği'ndeki;

"4108 sayılı Kanunun geçici 43 üncü maddesine göre endeksleme 1.1.1995 tarihinden sonra alınan yatırım teşvik belgelerine ilişkin yatırım harcamalarına uygulanacağından, bu tarihten önce alınan yatırım teşvik belgelerine ilişkin yatırım harcamaları ile ilgili olup, yeterli

kazancın olmaması nedeniyle 1995 ve müteakip yıllara devrolunan yatırım indirimi tutarları endekslemeye tabi tutulmadan indirim konusu yapılacaktır.”

ifadesine katılmıyoruz.

Bize göre belgenin ne zaman alındığı değil yatırım indirimi hakkının hangi yılda doğduğu önemlidir. Başka bir anlatımla hangi yılda alınmış teşvik belgesi kapsamında olursa olsun 1995 ve müteakip yıllarda doğan yatırım indirimi hakları kazanç yetersizliği nedeniyle kullanılamayarak gelecek yıllara devredildiği takdirde endekslemeye konu edilebilmelidir. Tebliğdeki bu görüşün “*endeksleme yokken teşvik belgesi alanlar için endeksleme uygulamak, yatırımcıyı yeni yatırıma heveslendirmek değil, yatırımını zaten yapanları ek olarak ödüllendirmek anlamına gelir.*” şeklinde bir mantaliteden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu mantık bizce geçerli değildir. (Yatırıma ilişkin teşviklerde, sonradan yatırımcı lehine ortaya çıkan gelişmelerden, yatırımını sürdürmekte olanların da yararlanması, gelenek halini almış bir uygulamadır.) Kaldı ki Kanun metninde, endeksleme ile ilgili hükmün yürürlük tarihi 1.1.1995 olarak belirlenmekle beraber, bu hükmün 1.1.1995’ten sonra alınan yatırım teşvik belgelerine ilişkin yatırım harcamalarına uygulanacağına dair bir hüküm mevcut değildir. Kaldı ki yatırım indiriminde ENDEKSLEME BİR LÜTUF DEĞİLDİR. Endeksleme sadece yatırımcının hak kazandığı indirimin enflasyonla erimesini önlemekte, ek bir avantaj sağlamamaktadır. Bu uygulamanın yıllar önce zaten başlamış olması gerekirdi.

Endekslemede hataya düşmemek için, birden fazla belge ile ilgili olsa bile yatırım indirimi haklarının yıllar itibarıyla gruplanması ve indirim işleminin en eski yıla ait indirimden başlayarak sıra dahilinde yapılması gerekir.

4369 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeden sonra Yatırım Teşvik Belgelerinin alındıkları tarihlere göre endeksleme uygulaması ve süreler şöyledir :

- 1.1.1995’ten önce

alınan YTB : Endeksleme

uygulaması yok

- 1.1.1995-31.12.1997

döneminde alınan YTB
sınırlı

:Harcamanın yapıldığı yılı
olarak endeksleme

izleyen ilk 3 yılla
yapılır.

- 1.1.1998’den itibaren alınan YTB

(4369 sayılı Kanun Md. 86/I) :Süre ile sınırlı olmaksızın
endeksleme yapılır.

1.1.1998’den itibaren alınan Yatırım Teşvik Belgeleri kapsamında, yapılan yatırım harcamalarının, harcamanın fiilen yapıldığı yılın kazancından indirilemeyen kısmı, harcamanın yapıldığı yılı izleyen yıllarda bu yıllar için belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak (endekslenerek) dikkate alınır.

Örnek :

(Z) Anonim Şirketi 3.8.1995 tarihini taşıyan Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında 1995 yılında yaptığı 50 milyar liralık yatırım harcamasını, safi kazancının yetersizliği sebebiyle 1998’e

kadar indirme imkânı bulamamıştır. 5.1.1998 tarihli diğer bir Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında 1998 içinde yaptığı harcama tutarı 80 milyar, 1998 yılı kurum kazancı 250 milyar liradır.

(Z) A.Ş.'nin 1998 KV beyanında yatırım indirimi uygulaması şöyle olacaktır :

Kurum kazancı	: 250
Yatırım indirimi (1995'ten endekslenerek devreden)	
(50x1,728 x 1,804x1,778 =)	: 277
Yatırım indirimi (1998'de yapılan harcama)	: 80
Yararlanılabilecek toplam yatırım indirimi	: 357
Safi kurum kazancı	: 0
Devreden yatırım indirimi	: 107
- İzleyen yıllarda endekslenemeyecek kısım	: 27 milyar
- İzleyen yıllarda süresiz endekslenebilecek kısım	: 80 milyar

Örneğe dikkat edilecek olursa, harcamanın ait olduğu yılın yeniden değerlendirme oranından değil, yatırım indirimi hakkının kullanılabileceği yılın yeniden değerlendirme oranından başlanarak endekslene yapılmıştır. Bu yaklaşım tarzı Kanunun amacına uygundur. (Bu konuda Sn. Osman ARIOLU'nun Yaklaşım Dergisinin 55 inci sayısındaki yazısına bakınız.)

187 no.lu Tebliğde, endekslmeye ilişkin detaylı örnekler verildiğinden, burada daha fazla örnek vermeye gerek görmüyoruz.

20. 1.1.1999 TARİHİNDEN ÖNCE YATIRIM TEŞVİK BELGESİNE BALANAN YATIRIM HARCAMALARI BAKIMINDAN UYGULAMA :

4369 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununa eklenen Geçici 50 nci madde hükmüne göre 1.1.1999 tarihinden önce Yatırım Teşvik Belgesine bağlanan yatırımlar kapsamında gerek 1.1.1999'dan önce ve gerekse daha sonra yapılan harcamalar bakımından değişiklik yapılmadan önceki hükümler (finansman fonu uygulaması dahil) uygulanacaktır.

Buna göre, elinde hem 1.1.1999'dan önce hem de daha sonra alınmış birden fazla Yatırım Teşvik Belgeleri bulunan mükellefler, eski belgeleri ile ilgili olarak değişiklikten önceki hükümleri, yeni belgeleri ile ilgili olarak değişiklikten sonraki hükümleri bir süre bir arada uygulayacaklardır.

Örneğin, bir taraftan 1.1.1999'dan önce alınmış bir Yatırım Teşvik belgesi kapsamında finansman fonu uygulaması yapılırken diğer taraftan 1.1.1999'dan sonra alınmış bir başka Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında peşin indirim uygulaması yapılabilecektir.

Örnek :

(A) Anonim şirketinin 1998 hesap dönemine ait kazancı 1 trilyon liradır. 30.4.1999 itibariyle

şirkete ait 2 adet Yatırım Teşvik Belgesi vardır. Bu belgeler kapsamındaki harcamalarla ilgili veriler şöyledir :

<u>Belge Tarihi</u>	<u>Toplam Yatırım (milyar TL)</u>	<u>1998'de Yapılan Harcama (milyar TL)</u>	<u>1999'da Yapılması Plânlanan Harcama (milyar TL)</u>
19.01.1998	2.000	500	700
25.01.1999	1.000	-	300

Bu verilere göre kurumun 1998 hesap dönemine ait KV beyanı şu şekilde düzenlenebilir.

Kurum kazancı	:	1.000
Yatırım indirimi (1998'de gerçekleşen)	:	500
Yatırım indirimi (1999 için plânlanan ve öngörülen)	:	300
Yararlanılabilecek toplam yatırım indirimi	:	800
Finansman fonuna esas tutar	:	200
Finansman fonu	:	40
Safi kurum kazancı (1998 KV matrahı)	:	160

Gerek finansman fonu ve gerekse peşin indirim uygulaması ihtiyarî olduğu için, mükellef dilerse bu iki indirimi uygulamadan da 1998 beyanını düzenleyebilir.

Örnekten de anlaşılacağı üzere 19.1.1998 tarihli belge kapsamında 1999 yılında yapılması plânlanan harcamalar için peşin indirim yapılması mümkün değildir.

Buna mukabil finansman fonu uygulaması sadece bu belge kapsamındaki harcamalar için yapılabilmektedir.

Endekslemedeki 3 yıllık süre ile sınırlı olmaksızın uygulama imkânı ise 1.1.1999'dan itibaren alınan Yatırım Teşvik Belgeleri ile birlikte 1.1.1998-31.12.1998 tarihleri arasında alınan Yatırım Teşvik Belgelerine de sağlanmış bulunmaktadır. 1998 yılı içinde alınmış olan Yatırım Teşvik Belgeleri 4369 sayılı Kanun ile değişik hükümlerin sadece bu yönünden yararlanabilecektir, diğer yönlerden tamamen eski hükümlere tabi olacaklardır.

21. TEŞVİK BELGESİZ YATIRIM İNDİRİMİ UYGULAMASI :

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında olmayan yani teşvik belgesiz yatırımlarda da yatırım indirimi uygulaması yapılabilmesi imkânı, 4108 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler çerçevesinde getirilmiş olup halen devam etmektedir.

Teşvik belgesiz yatırımlarla ilgili yatırım indirimine ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı tarafından müştereken tesbit edilerek 195 serî no.lu GV Genel Tebliği ile (RG.20.3.1996,22586) açıklanmıştır. Burada daha fazla detaya girmeden söz konusu tebliğe bakılmasını tavsiye ediyor ve şu özellikleri belirtmekle yetiniyoruz :

Teşvik belgesiz yatırımlarda;

-Peşin indirim uygulaması yapılamaz. Yatırım indirimi, harcamanın yapıldığı yıl kazancından başlayarak uygulanır.

-Endeksleme uygulaması yapılamaz.

-Proje maliyetinin, her yıl değişen alt ve üst sınırlar içinde kalan kısmına indirim uygulanır. Yapılan yatırımın en az yatırım tutarının altında gerçekleşmesi halinde indirimden yararlanılamaz, azamî tutarın üzerinde gerçekleşmesi halinde ise, sadece azamî hâd dahilindeki yatırımlar indirimden yararlanır, aşan kısım yararlanamaz.

-Proje maliyetlerinin alt ve üst sınırları şöyledir:

<u>1999 için, Milyar TL.</u>		
	Asgarî	Azamî
Ticarî ve sınaî yatırımlarda	: 25	50
Ziraî yatırımlarda (hayvancılık):	5	10

Bu sınırların her yıl bir önceki yıla ilişkin yeniden değerlendirme oranında artırılarak uygulanacağı, ayrıca Bakanlar Kurulu'nun bu suretle tespit edilen tutarları yarısına kadar artırmaya veya indirmeye yetkili olduğu GVK'nun Mükerrer 123'üncü maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre 2000 yılında uygulanacak tutarlar bu hüküm kapsamında değişmiş olup asgarî ve azamî tutarlar sırasıyla ticarî ve sınaî yatırımlarda 38 ve 76 milyar, ziraî (hayvancılık) yatırımlarda 7,5 ve 15 milyar olarak dikkate alınacaktır.

Ayrıca kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak teşvik belgesiz yatırımlar bakımından yukarıdaki hadlerinin yarısının dikkate alınması gerektiğini düşünüyoruz.

- Yatırım indiriminden yararlanabilmek için **YATIRIMA BAŞLAMADAN ÖNCE** bağlı bulunulan vergi dairesine başvurulması zorunludur.

22. YATIRIM İNDİRİMİ UYGULAMASINA KONU EDİLMİŞ AKTİF DEĞERLERİN SATIŞI :

Yatırım indirimine konu edilmiş aktif değerlerin satışı halinde satan ve satınalan yönünden yapılacak işlemler özetle şöyledir (187 nolu Tebliğ) :

Satan Yönünden :

Yatırım konusu aktif değerlerin, komple tesislerde yatırım tamamlandıktan, diğerlerinde ise kullanılmaya ve üretime başlandıktan sonra topluca satılması veya devri halinde, satıcı veya devreden yönünden herhangi bir işlem yapılmayacaktır. Diğer bir anlatımla, sözü edilen durumda, yatırım indirimi uygulamasından beklenen amaç, yatırımın tamamlanması nedeniyle gerçekleşmiş olduğundan, satan veya devredenden yatırım indirimi dolayısıyla alınmayan vergilerin istenilmesi

söz konusu değildir. Ancak, satış veya devir işleminden önce tamamlama vizesinin belge üzerinde Hazine Müsteşarlığına yaptırılmış olması gerekmektedir.

Yatırımın konusuna giren aktif değerler, komple tesislerde yatırım tamamlanmadan, diğerlerinde kullanıma ve üretime başlanılmadan topluca satılır ya da devredilirse, yatırım indiriminden beklenen amaç tahakkuk etmemiş olduğundan, satış ya da devir tarihine kadar yatırım indirimi uygulaması dolayısıyla alınmayan vergiler, satan veya devredenden tahsil edilecektir.

Satınalan Yönünden :

Yatırım indiriminin konusuna giren aktif değerleri kısmen veya tamamen satın ya da devir alanlar, (yatırım indiriminden faydalanma şartları mevcut olmak kaydıyla) işbu indirimden yararlanabileceklerdir.

Sözü edilen aktif değerleri, satan veya devredenler satış ya da devirden önce yatırım indiriminden hiç yararlanmamış iseler, yatırım indiriminden yararlanılacak tutar, satan veya devredene tanınan tutara satın ya da devir alanın yararlanacağı oran uygulanmak suretiyle hesaplanır.

Devirde Durum :

187 nolu Tebliğde, yatırım indirimine konu sabit kıymetlerin satışına ilişkin birkaç örnek verildikten sonra, DEVİR ile ilgili olarak şu açıklamalar yer almaktadır:

“..... Kurumlar Vergisi Kanununun 36, 37 ve 38 inci maddelerinde belirtilen birleşme, devir veya nev’i değişikliklerinde, münfesi kurumun vergilendirme ile ilgili bütün yükümlülükleri hukuken yeni şirkete geçmektedir. Bu nedenle, münfesi kurumdan, diğer bir ifade ile yatırım indirimine konu aktif değerleri devir eden kurumundaki kurumdan, evvelce uygulanan yatırım indirimi dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler geri alınmayacaktır. Yeni şirket ise yatırım indiriminden yararlanma şartlarını taşıması kaydıyla kalan yatırım indiriminden yararlanmaya devam edecektir.

Ayrıca, Gelir Vergisi Kanununun 81 inci maddesi hükümlerine uygun olarak;

a) Ferdi bir işletmenin sahibinin ölümü halinde kanuni mirasçılar tarafından işletmenin faaliyetlerinin sürdürülmesi,

b) Kazancı bilanço esasına göre tespit edilen ferdi bir işletmenin bilançosunun bir sermaye şirketine bütün aktif ve pasifiyle devrolunması,

c) Kollektif ve adi komandit şirketlerin nev’i değiştirerek sermaye şirketine dönüşmesi,

hallerinde de yukarıda açıklandığı şekilde işlem yapılacaktır.

Ancak, devir, birleşme veya nev’i değişikliği işlemlerinin Kurumlar Vergisi Kanununun 36, 37 ve 38 inci maddelerine uygun olarak gerçekleşmemesi halinde, devir eden kurumdan yatırım indirimi dolayısıyla alınmayan vergiler tahsil edilecektir.”

23. ŞARTLARIN İHLALİ :

Yatırım indirimine konu aktif değerlerin, yatırımın hangi safhasında olursa olsun yatırımla güdülen gaye dışında parça parça satılması veya belgede yazılı şartlardan herhangi birinin ihlali halinde yatırım indirimi dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler ziyaa uğratılmış sayılır. Bu vergiler cezalı ve gecikme faizli olarak yatırımcıdan tahsil edilir. Bu vergi ve cezalarda zamanaşımı parça parça satış veya ihlal olayını izleyen yılbaşından başlar.

24. ÖZEL HESAP DÖNEMİ OLAN KURUMLARDA YATIRIM İNDİRİMİ UYGULAMASI :

51 nolu KV Genel Tebliğinde, yatırım indiriminin %20 oranlı KV ye tabi olmaktan çıkarıldığı, stopaja tabi hale getirildiği belirtildikten sonra, özel hesap dönemi bulunan kurumlarda bu değişikliğin hangi dönemden itibaren geçerli olduğu, şu şekilde açıklanmıştır:

“Vergi Usul Kanununun 174 üncü maddesi gereğince, takvim yılı dönemi, faaliyet ve muamelelerinin mahiyetine uygun bulunmayanlar için Maliye Bakanlığınca özel hesap dönemi tayin edilmektedir. Bu maddeye göre özel hesap dönemi tayin edilenlerin kurum kazancı, hesap döneminin kapandığı takvim yılının kazancı olarak vergilendirilmektedir.

Buna göre, özel hesap dönemi tayin edilmiş bulunan mükelleflerin 1994 yılında başlayıp 1995 yılı içinde sona eren özel hesap döneminde elde ettikleri kurum kazancı 1995 yılının kazancı sayılmaktadır. Bu mükelleflerin bu hesap döneminde elde ettikleri kazançlar ve yatırım indirimi hakkında yukarıda yapılan açıklamalara göre işlem yapılacaktır. Dolayısıyla yatırım indirimine konu olan kazançlar %25 ve %20 oranlı kurumlar vergisine tabi tutulmayacak, ancak gelir vergisi tevkifat matrahına dahil edilecektir.”

25. YATIRIM İNDİRİMİ İLE SALANAN VERGİ AVANTAJI VE ÖRNEK HESAPLAMALAR:

Yatırıma yönelmiş kaynaklar bizim nazarımızda kutsaldır ve vergilendirilmek suretiyle küçültülmek şöyle dursun, tüm imkânlar seferber edilerek çoğaltılmalıdır. Yatırımcıya vergi ödetmek ise, yatırıma yönelmiş kaynakları küçültüp, bu değerli kaynakların Hazineye akmasına ve bu yolla verimsiz alanlarda ve cari harcamalarda kullanılmasına yol açmaktadır. Yine bizim anlayışımıza göre, büyük küçük her yatırım, spekülâtif olmamak kaydıyla desteklenmeye müstehaktır.

Bu anlayıştan hareketle,

I Bina, binek oto gibi bazı kalemlerin dışındaki tüm sabit kıymetlerde amortisman oranının % 100 olarak tesbit edilmesi, böylelikle bir yandan bu kalemler haricindeki tüm yatırımlar vergisel desteğe konu edilirken, bir yandan da amortisman ve yeniden değerlendirme işlemlerinden kaynaklanan külfetlerin ortadan kaldırılması,

I Yatırım indiriminin ise, sadece kalkınmada öncelikli yöreler ve özel önem taşıyan sektörlerle sınırlı tutulması (veya bu nitelikteki yatırımlar için vergi dışı teşvikler verilmesi)

gerektiğine inanıyoruz.

Vergi gelirlerinde bu tedbirler dolayısıyla ortaya çıkacak boşluğun, (üretimden gelecek katma değer vergisi ile istihdamdan gelecek stopaj kaynakları dikkate alınarak) gözde büyütülecek boyutta olmadığı ve daha isabetli kaynaklarla doldurulabileceği görüşündeyiz. Tabiatıyla alınması gereken asıl tedbir, başta Devlet bankaları olmak üzere hızla özelleştirme yapılması ve Devletin daha az gelire ihtiyaç duymasını sağlayacak düzenlemeler yapılmasıdır.

4369 sayılı Kanunla, 1999 hesap döneminde elde edilen kazançlardan başlayarak uygulanmak üzere yürürlüğe giren son düzenlemelere göre yatırım indirimine konu kurum kazançları ;

-KV’ne tabi değildir.

-GVK 94/6-bii uyarınca stopaja tabidir.

Stopaj oranı, halka açık olsun ya da olmasın bütün kurumlar için % 15 tir. % 10 fon payı dahil toplam stopaj yükü % 16,5 tur.

Yukarıdaki 1. no.lu Genel Açıklama bölümünde verdiğimiz örnekte görüleceği üzere yatırım indiriminin sağladığı vergi avantajı kıyaslaması şöyledir :

1999 Öncesi (%)1999 ve Sonrası (%)

Halka Açık A.Ş.'ler :35,75-11=24,75 36,70-16,50=20,20
Halka Açık
Olmayan Kurumlar :44-16,50=27,50 44,06-16,50=27,56

Görüldüğü gibi halka açık olmayan kurumlar bakımından önemli bir değişiklik olmamakla beraber halka açık A.Ş.'ler bakımından vergi yükü avantajı azalmıştır. Üstelik 3946 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler öncesi yani 1993 ve öncesinde halka açık olsun ya da olmasın bütün kurumlar bakımından yatırım indiriminin sağladığı vergi yükü avantajının % 38,52 nispetinde olduğu hatırlanacak olursa bu avantaj kaybının halka açık şirketler bakımından ne kadar vahim boyutlara ulaştığı daha iyi anlaşılır. Ayrıca ilgili kurumun istisna kullanım durumuna bakılmaksızın ve belli şartlarla nakden elde edilen temettü kazançları, Türkiye'de mukim gerçek kişi ortaklar nezdinde ayrıca vergilendirildiği için, bu avantaj kaybı aslında daha da büyüktür.

1993'den beri yapılan düzenlemelerle KV istisnaları önemli ölçüde tırpanlanırken, yatırım indirimi istisnası yürürlükte bırakılmış, ancak kurum ne kadar çok yatırım yaparsa yapsın 1999'dan itibaren % 16,5 (ayrıca temettü elde eden ortaktan GV tarifi uyarınca) vergi alınmak suretiyle, yatırımcıları yeterince heveslendirmeyecek, onları yeterince ödüllendirmeyecek bir vergi rejimi başlatılmıştır.

En son 4369 sayılı Kanunla getirilen, peşin indirim, endekslemedeki süre sınırının kaldırılması ve 250 milyon ABD Dolarını aşan yatırımlarda % 200'e varan indirim oranı uygulanması gibi yenilikler şüphesiz olumludur.

Ancak yeterli değildir. Büyük kapsamlı yatırımlar kurumlar tarafından yapılmaktadır. Yatırım indirimi kurumlar için daha özendirici hale getirilmelidir. Bu çerçevede;

-Stopaj nispetinin acilen düşürülmesine, (örneğin halka açık A.Ş.'lerde % 5'e, diğerlerinde % 10'a) ihtiyaç vardır.

-Hatta aynen gelir vergisi mükelleflerinde olduğu gibi yatırım indirimine tabi tutulan kazanç üzerinden stopaj da dahil olmak üzere hiç vergi alınmaması düşünülmelidir. (Bilindiği gibi şahsî ticarî ya da ziraî kazanç elde eden gelir vergisi mükelleflerinde yatırım indiriminden yararlanan kazanç üzerindeki vergi yükü sıfırdır.)

- % 200 oranı için Kanunda öngörülen asgarî 250 milyon ABD Doları tutarında yatırım sınırı aşağı çekilmelidir.

- Peşin indirim hakkının KV beyannameleri üzerinde kullanılabilmesi ve fakat o KV beyannamesinin ait olduğu dönemde verilen Geçici Vergi beyannameleri üzerinde kullanılmamasının yaratacağı çelişkili durum, peşin indirim uygulamasından beklenen faydayı engelleyebilecektir. Bu nedenle, peşin indirim uygulamasının GEÇİCİ VERGİ BEYANNAMELERİ ÜZERİNDE DE yapılabilmesini sağlayacak yasal değişiklik bir an önce yapılmalıdır.

ÖRNEK HESAPLAMALAR :

Halka Açık A.Ş. Olan veya Olmayan

Kurumlar İçin Örnekler

	<u>Örnek 1</u>	<u>Örnek 2</u>	<u>Örnek 3</u>
1. Vergi öncesi kâr (vergi sonrası kâr + vergi provizyonu)	:	1.200.000	800.000 (300.000) (zarar)
2. Kanunen kabul edilmeyen giderler	:	200.000	100.000 700.000
3. Malî kâr (1+2)	:	1.400.000	900.000 400.000
4. Yatırım indirimi potansiyeli	:	400.000	1.000.000 100.000
5. Kullanılan yatırım indirimi	:	400.000	900.000 100.000
6. Sonraki dönemlere devreden yatırım indirimi	-	100.000	-
7. KV matrahı (3-5)	:	1.000.000	- 300.000
8. KV (7x0,30)	:	300.000	- 90.000
9. KV fon payı (8x% 10)	:	30.000	- 9.000
10. İstisna kullanımına bağlı stopaj (GVK.94-6/bii) matrahı (5)	:	400.000	900.000 100.000
11. Stopaj tutarı (10x0,15)	:	60.000	135.000 15.000
12. Stopaj fon payı (11x0,10)	:	6.000	13.500 1.500

Dikkat edilirse ;

- Kullanılan yatırım indirimi üzerinden yasa gereği, kâr dağıtımı yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın stopaj yapılmıştır. (Kullanılan yatırım indiriminin bir kısmının peşin indirimden kaynaklanması halinde de durum değişmez, kullanılan kısmın tamamı üzerinden stopaj yapılır.)

İkinci örnekte indirim potansiyelinin tamamının kullanılmasına yetecek kadar KV matrahı çıkmadığı için artan indirim hakkı eğer carî ya da önceki dönemlerde fiilen yapılan harcamalardan kaynaklanıyorsa, gelecek dönemlere devredecektir, peşin indirimden kaynaklanıyorsa sonraki dönemlere devir sözkonusu değildir (Geçici Vergi yönünden yapılan özel uygulama hariç.)